

Adelsmötesåret 2019

Adelsmötet 2019 är avslutat. Öppningssammanträdet hölls den 16 februari och 182 företrädare för Riddarhusets ätter närvarade. Slutsammanträdet ägde rum lördagen den 1 juni.

Många är engagerade i förberedelserna och i genomförandet av adelsmötet. Årets möte genomfördes på ett traditionellt sätt med stort engagemang. Riddarhusdirektionen som vid adelsmötet avslutar sitt treåriga mandat framlägger sin verksamhetsberättelse, *Det vördsamma memorialet*, som är en beskrivning av aktiviteterna den senaste perioden men som också innehåller budget och framtidsriktade initiativ och projekt. Valnämnden träffas regelbundet för att finna och föreslå de bästa personerna att leda adelsmötet och även förslag på vilka som ska ingå i riddarhusutskottet. De sexton personer som utgör riddarhusutskottet har en nyckelroll under adelsmötet då de å mötets vägnar ska granska riddarhusdirektionens förvaltning och även uttala sig om kommande budget och verksamhetsplaner, inför adelsmötets ställningstagande och beslut. Nils Bildt ledde utskottets arbete för andra gången till allmän uppskattning.

På adelsmötets slutsammanträde fattas också beslut om vilka som ska ingå i riddarhusdirektionen för den kommande treårsperioden. Efter tre mandatperioder, det vill säga efter nio år, meddelade Gustaf Wachtmeister att han önskade lämna sitt uppdrag som direktionens ordförande. Även de mångåriga ledamöterna Carl Henric Kuylenstierna, som arbetat med domänförvaltningarna och riddarhuspalatset, samt Johan Hamilton, som varit medlem i placeringsrådet och arbetat med finansförvaltningen, lämnade direktionen. Adelsmötet avtackade ordföranden och ledamöterna för deras stora och mångåriga insatser. Vi som är kvar i direktionen kommer sakna våra kollegor men gläds samtidigt åt vårt fina och trevliga samarbete under många år.

Adelsmötet valde in tre nya ledamöter i direktionen. Sten Ankarcrona blir ny kassadirektör med huvudansvar för finansförvaltningen och ordförande i placeringsrådet. Axel Lagerfelt kommer att arbeta med domänförvaltningen tillsammans med domändirektören Hans von Stockenström. Ny är också Liza von Engeström som ska stödja juristerna Christian Pfeiff och direktionens vice ordförande Johan Coyet. Som ny ordförande för direktionen valdes undertecknad. Efter att ha varit med i direktionen sedan 1998, under tre ordföranden, Johan Nordenfalk, Henric Ankarcrona och slutligen Gustaf

Wachtmeister, i rollen som kassadirektör och nu senast vice ordförande gläds jag åt att få denna förtroenderoll.

Den tillträdande direktionen kommer till »ett dukat bord» i den bemärkelsen att mycket stora insatser har gjorts under lång tid, inte minst de omfattande renoveringsarbetena på riddarhuspalatset. Det är kanske något tidigt för den nya direktionen att göra en programförklaring men jag tror ni kan förvänta er att direktionen kommer att fortsätta i tidigare direktioners anda. I industrin använder vi begreppet »ständiga förbättringar», att hela tiden försöka förbättra och utveckla. I vår värld innebär det att förbättra våra administrativa processer, göra Riddarhuset mer tillgängligt både fysiskt och via sociala medier, öka kulturprogrammets attraktivitet och inte minst tillse att riddarhuspalatset är en glädje att besöka både i arbete och fest.

På direktionens vägnar vill jag tacka alla som gjort fina insatser under adelsmötesåret 2019.

Patrik Tigerschiöld, riddarhusdirektionens ordförande

FOTO: JENS SJUNNESSON.

2019 års adelsmöte avslutat

Referat från slutsammanträdet den 1 juni

»Högvälborne och välborne herrar grevar och friherrar, ridders- och adelsmän!»

Ordföranden herr Carl Cederschiöld välkomnade på traditionellt sätt de 108 deltagarna till slutsammanträdet för adelsmötet 2019, det 51:a adelsmötet sedan ständsriksdagens upphörande 1866. Adelsmötet följer än i dag många av de procedurer och regler som stipulerades då. Mötet öppnar den tredje lördagen i februari med utdelning av de polletter som innebär rätt att rösta vid mötet. Direktionen lämnar över *Det värdsamma memorialet*, det vill säga verksamhetsberättelsen för de gångna tre åren samt projekt- och budgetförslag inför de kommande tre. Ett riddarhusutskott om sexton ledamöter väljs med uppdrag att granska verksamheten och ta ställning till projektförslagen och de motioner som deltagarna kan lämna in i anslutning till mötets öppnande.

Vid slutsammanträdet tre månader senare presenterar utskottet sin granskning och sina

rekommendationer. Direktionen ger sin syn på motionerna och viktiga frågor inför Riddarhusets kommande treårsperiod diskuteras. Förutom beslut om projekt, motioner och budget förrättas val, bland annat till riddarhusdirektion och valnämnd. Allt sker i en traditionsenlig och högtidlig ceremoniell anda som ger mötet en värdig inramning.

GRANSKNING OCH REKOMMENDATIONER

Den 1 juni 2019 var det så dags för slutmöte. Efter inledande formalia tog utskottets ordförande, herr Nils Bildt, till orda. Det är ett minst sagt digert arbete som de sexton utskottsledamöterna ska klara av vid sidan om yrkes- och familjeliv, men det innebär också »en fin tid tillsammans», som Nils Bildt uttryckte det. Motionsfloran var till detta adelsmöte ovanligt stor, hela sjutton motioner hade mötet att ta ställning till,

men ingen av dessa föranledde någon längre debatt och allt klarades av inom den preliminärt lagda tidsplanen.

Utskottet hade enligt herr Bildt gjort tre huvudiakttagelser. För det första att Riddarhuset är en mycket välskött organisation och att alla avdelningar inom Riddarhuset fungerar väl. Särskilt arbetet med att ta fram ett systemstöd för stipendie- och understödsarbetet uppmärksammades, liksom Riddarhusets kulturprogram som fått ett lyft och skapat ett innehåll till kommunikationsstrategin. Däremot efterlyste utskottet en uttalad verksamhetsbeskrivning som komplement till kommunikationsstrategin och en bättre verksamhetsredovisning.

– Det finns en uppfattning att Riddarhuset är rikt, vilket kommer sig av den välsköta förvaltningen av stiftelserna, men själva verksamheten är inte lika rik och utskottet önskar sig en bättre redovisning av de olika verksamhetsområdenas ekonomi,

På lördagsmorgonen den 1 juni fylldes Stenhallen med adelsmötets 108 deltagare som registrerades och fick namnskyrtar innan mötet började. Många hann dessutom växla några ord med gamla och nya bekanta.

Dagen innan slutsammanträdet hade två exemplar av det praktfulla heraldiska bokverket Riddarhusets vapensköldar i tre band levererats till Riddarhuset och kunde premiärvisas i Stenhallen, här till herr Robert Bildt och herr Bo Kuhlman's stora intresse.

Riddarhuskanslisten och evenemangsansvariga Karin Lilliehöök Kihl höll militärisk ordning på adelsmötet.

Herr Mats Du Rietz ingick för andra gången i utskottet och har båda gångerna deltagit i domängruppens granskningar. Inför adelsmötet kunde han konstatera att både domänerna och riddarhuspalatset är mycket välskötta.

I Riddarhusets mest värdefulla möbel, lantmarskalksstolen från tidigt 1600-tal tog adelsmötets ordförande herr Carl Cederschiöld en självklar plats och kunde blicka ut över salen genom de Gyllenbergska ljusstakarna som putsas och ställs fram på presidiebordet vid varje adelsmöte.

så att den blir lättare att förstå.

Därefter sammanfattade representanter för de olika utskottsgrupperna sina respektive granskningar. För domängruppens räkning kunde herr Mats Du Rietz konstatera att Riddarhusets domäner och riddarhuspalatset är mycket välskötta. Friherre Carl Michael Raab representerade genealogigruppen som biföll direktionens projektförslag rörande stöd till marknadsföring av det nyligen utgivna heraldiska bokverket *Riddarhusets vapensköldar*, fortsatt utgivning av *Äldre svenska frälsesläkter* och till stamtavleprojektet. Herr Sebastian Tham rappor-

terade från utskottets kommunikationsgrupp att flera välkomna framsteg har genomförts inom området men att det framöver behövs fler insatser, bland annat genom ytterligare digitalisering. Vad gäller IT-satser rekommenderade utskottets IT-grupp att direktionen fortsätter att förbättra kansliets IT-stöd och tillstyrkte direktionens projektförslag till fortsatt utveckling av stipendie- och understödshanteringen. Nils Bildt avslutade med att kommentera den interna styrningen och kontrollen och tackade här direktionens avgående ordförande greve Gustaf Wachtmeister för arbetet inom

detta område, liksom det som friherre Johan Hamilton af Hageby åstadkommit i placeringsrådet och herr Carl Henric Kuylenstiernas insatser med domänerna. Samtliga tre stod i begrepp att lämna direktionen.

Därpå behandlades de motioner som väckts i anslutning till öppningsmötet. Två av motionerna berörde samma fråga, nämligen att huvudmannen – den ättman som har främsta rätt att delta i adelsmötet – själv skulle få välja sin efterträdare, något som skulle kräva ändringar i de dokument som styr själva adelsmötet. Föredragande från utskottets sida var greve Christoffer Hamilton:

– Utskottet anser att för stora förändringar i det grundläggande regelverket, i första hand Riddarhusordningen, riskerar att förfuska det historiska arvet. De nuvarande reglerna kring hur representationsrätten går i arv är en viktig del av Riddarhusets historia och att ändra denna fundamentala del skulle innebära ett väsentligt avsteg från det arv vi är satta att förvalta. Det är självklart viktigt att involvera andra, exempelvis kvinnliga ättmedlemmar i verksamheten, men det måste gå att göra utan att ändra själva fundamentet.

Adelsmötet gick på utskottets linje och avslog motionen.

Två motioner rörde publicering av olika slag, den ena av stamtavlorna i bokform, den andra ett heraldiskt bokverk över sköldebrev. Vad gällde publicering av stamtavlorna menade greve Fredrik Falkenberg för utskottets del att tanken på tryckta ättartavlor visserligen är mycket tilltalande men att det beslutet inte kan fattas förrän alla ätter är genomgångna vilket beräknas ta minst sex år till. Utskottets Carl Michael Raab ansåg att ett stort bokverk över sköldebrev är över-

Riddarhussekreterare Erik Drakenberg agerade häröld och ropade upp deltagarna bänkvis när det var dags att rösta.

Greve Christoffer Hamilton blev omvald till valnämndens ordförande och deltog även i riddarhusutskottets juridiska grupp.

Frierre Per Gyllenstierna af Lundholm lämnar sin röst till adelsmötets ordförande herr Carl Cederschiöld.

Sjunde bänkraden bläddrar i möteshandlingarna, närmast herr Peder Ribbing och friherre Carl Nordenskiöld.

Adelsmötets vice ordförande, herr Peder Hammarskiöld.

Adelsmän i ordnat led för att hämta röstsedlar.

mäktigt så snart efter utgivningen av *Riddarhusets vapensköldar* och att bokformatet sannolikt inte är bästa alternativet för en presentation av originalsköldebrev.

Adelsmötet röstade i enlighet med utskottets förslag för avslag för båda motionerna.

Den korta sammanfattningen av vad som kommit att bli en utdragen och knivig historia för Riddarhuset är följande: Vid riksdagen år 1800 var det ett antal adelsmän som avsåg sig sitt adelskap, däribland herr Per Adolf Tham, vilket också godkändes av kung Gustav IV Adolf i ett konseljbeslut. Vid tidpunkten var herr Tham ogift och saknade barn, något som sedermera kom att ändras. Senare adlades herr Tham på nytt och upphöjdes i friherrlig värdighet med stavningen Tamm. Hans avkomma har där efter varit upptagen på den friherrliga grenen i enlighet med paragraf 37 i 1809 års regeringsform, innebärande att endast huvudmannen är adlig. Efter ett antal motioner

som väckts av medlemmar i ätten Tamm från 1970 och framåt fattade adelsmötet 2004 beslutet att föra över ofrälse medlemmar ur den friherrliga ätten Tamm till den adliga ätten Tham. I en motion till adelsmötet 2019 yrkade herr Joakim Pauli på ett upphävande av detta beslut, bland annat med motivering att det i praktiken måste ses som att adelsmötet 2004 genom sitt beslut nyadlat ofrälse medlemmar av den friherrliga paragraf 37-ätten, där ju endast huvudmannen är adlig.

OLIKA SYNSÄTT

Det hela rör hur man ser på barnen till herr Tham. Avsåg han sig sitt adelskap personligen eller gällde det även hans barn? Och hade adelsmötet 2004 verkligen befogenhet att föra över medlemmar i den friherrliga ätten Tamm till huvudmannagrenen av den adliga ätten Tham?

Utskottets utredning i frågan föredrogs av greve Hamilton:

– Adelsmötet har ansett sig behörig i frågan då man har uppfattat att det gällt en tolkning av konseljbeslutet och inte en nyadling. I sakfrågan är det utskottets uppfattning att beslutet inte bör ändras. Ett skäl är det som direktionen anför, att beslutet kan likställas med ett gynnande förvaltningsbeslut. Den enskilda medlemmen bör kunna förlita sig på fattade beslut.

Herr Henric Ankarcrona höll med både direktion och utskott.

– I likhet med motionären anser jag att beslutet år 2004 var felaktigt. Men vi kan inte hålla på och ändra fram och tillbaka, det blir någon slags omöjlighet då vi har olika majoriteter vid olika adelsmöten. Nettot för min del är att jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Friherre Torkel Tamm begärde ordet för att klargöra att hans motioner vid tidigare

adelsmöten inte hade handlat om att nyadla utan om att korrigera en »felaktig bokföring», där man missat Per Adolfs barn eftersom man inte hade följt det ursprungliga adelsbrevet vad gällde barnen.

– Per Adolf avsåg sig sitt adelskap personligen som Kungl. Maj:t uttrycker det. Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag.

Motionären Joakim Pauli ansåg att allt tagit en egendomlig väg.

– Den enda anledningen till att jag väckte en sådan infekterad fråga var att jag, liksom direktionen och utskottet, anser att korrekta stamtavlor är något mycket viktigt och därför tycker jag att detta blivit väldigt konstigt. Allt bygger på att man ska tolka vad kungen menade, medan vi i alla andra frågor inte ska tolka vad kungen skrev utan gå på vad som faktiskt står skrivet.

På detta svarade herr Henric Edelstam:

– Det kungen skrev i beslutet var tre namn, bland annat Per Adolf Tham, han skrev ingenting om att detta skulle omfatta några kommande barn. Men det tyngsta argumentet när vi ska ta ställning till den här frågan är att beslutet ska jämföras med ett gynnande förvaltningsbeslut. Det är definitivt inte lämpligt att ändra fram och tillbaka.

Adelsmötet beslöt att biträda utskottets förslag att avslå motionen.

Herr Olle Gyllenhaal uppmanade i en motion mötet att avsätta resurser som gör Riddarhusets samling av cirka 8 400 porträtt-

fotografier tillgänglig och sökbar genom digitalisering och registrering. Ett bra förslag tyckte direktionen som stödde motionen eftersom fotografierna utgör en ovärderlig bildkälla. De rekommenderade också att digitaliseringsarbetet skulle ske i samarbete med företaget ArkivDigital som sedan 2018 redan digitaliserat ett stort antal dokument ur Riddarhusets arkiv. Utskottet tyckte också att mötet skulle bifalla förslaget, vilket det gjorde. Herr Gyllenhaal yrkade även på att Riddarhuset tar fram en besöks-app för de som vill uppleva palatset på egen hand under den så kallade turisttimmen klockan 11.00-12.00 varje helgfri vardag. En god idé menade utskottet som konstaterar att antalet besökare växer för varje år. Adelsmötet röstade för bifall.

Herr Niklas Lidströmer föreslog i en motion att Riddarhuset ska utreda och presentera en genetisk och DNA-analytisk strategi. Direktionen föreslog att motionen skulle avslås med motiveringen att medlemskapet av de ätter som är introducerade på Riddarhuset – och sålunda medlemskapet av Ridderskapet och adeln – helt och hållet är en juridisk konstruktion i så måtto att den anses som adlig som är född av föräldrar som är gifta eller kommer att gifta sig och där fadern tillhör en ätt som är introducerad på Riddarhuset (med undantag av de så kallade paragraf 37-ätterna). Om barnet verkligen är genetisk avkomma till fadern är irrele-

vant. För tillhörigheten till Riddarhuset och dess ätter saknar därför en persons genetik och DNA betydelse. Utskottet följde samma linje och ansåg att DNA-analyser inte är en del av Riddarhusets kärnverksamhet och att det bara skulle vara förvirrande om Riddarhuset engagerade sig i sådana frågor:

– DNA-test är ett bra bevis för genetiskt släktskap men det är inte det som avgör frågan om adelskap. Grundprincipen är att barn födda inom äktenskapet presumeras vara barn till fadern, även om DNA-analys skulle visa annat, slog Christoffer Hamilton fast för utskottets räkning.

Herr Lidströmer tackade för utskottets utredning i frågan, vilket var just det han hade hoppats skulle bli resultatet av motionen.

DAGS FÖR VAL

Efter att samtliga motioner behandlats var det dags att förrätta val. På den lista som utskottet föreslog fanns tre nya namn: friherre Axel Lagerfelt, herr Sten Ankarcrona och fru Liza von Engeström. Herr Patrik Tigerschiöld föreslogs bli ny ordförande efter greve Gustaf Wachtmeister af Johannishus som efter nio förtjänstfulla år som ordförande i riddarhusdirektionen nu avgick. Valet förrättades genom valsedlar och utan dramatik. Därefter följde val till ny valnämnd, medaljnämnd och revisorer. Så sammanfattade herr Nils Bildt inte utan stolthet

Vid slutsammanträdet tar mötet ställning till motionerna som lämnas i anslutning till adelsmötets öppnande i februari. Herr Joakim Pauli lämnade tre motioner till mötet, bland annat gällande ätten Tham/Tamm. Utskottets ordförande herr Nils Bildt lyssnar intresserat på debatten.

Herr Henrik Edelstam, professor i juridik, pläderade för avslag för motionen gällande ätten Tham/Tamm.

Röstning medelst handuppräckning. Grevarna, friherrarna och ätterna tillhörande den gamla riddarklassen sitter i Riddarhussalens främre bänkar och verkar i detta spörsmål vara rörande överens.

Utskottet består av sexton ledamöter som under tre månader granskar olika delar av Riddarhusets verksamhet. Vid slutsammanträdet presenterar de sina granskningar och rekommendationer för mötet. Från vänster: Greve Fredrik Falkenberg från genealogigruppen, greve Claes Lewenhaupt från den juridiska gruppen och herr Sebastian Tham från kommunikationsgruppen.

Herr Henric Ankarcrona och friherre Henrik von Vegesack har säkert delat många goda skratt under åren som riddarhusdirektionens ordförande respektive riddarhussekreterare.

resultatet av utskottets arbete, vars hemställan och förslag hade bifallits 25 gånger och avslagits noll gånger. Bra jobbat!

När Riddarhusets medalj i guld i 8:e storleken sedan skulle delas ut tog medaljnämndens ordförande friherre Henrik von Vegesack till orda och föredrog motiveringarna medan adelsmötets ordförande delade ut medaljer till greve Gustaf Wachtmeister af Johannishus, herr Carl Henric Kuylenstierna och herr Johan Stuart för deras förtjänstfulla insatser i riddarhusdirektionen samt till herr Carl-Axel Staël von Holstein för mångåriga förtjänstfulla insatser i olika befattningar till gagn för Ridderskapet och adeln.

PRISUTDELNING OCH TACK

2019 års Axel Oxenstierna-pristagare Göran Norrby kallades upp för att motta adelsmötets

Delegerade under 2019 års adelsmöte var friherre Henrik von Vegesack, friherre Thorsten Leijonhielm och herr Staffan Riben, de två sistnämnda valdes även till rösträknare vid slutmötet.

applåder och blommor från riddarhusdirektionens avgående ordförandes hand. Priset delas ut sedan 2004 och ges till en välförtjänt historiker som i sin forskning ska ha tillfört ny kunskap i ämnen med anknytning till Ridderskapet och adelns historia.

Så gick mötet mot sitt avslut. Ordföranden herr Carl Cederschiöld tackade för förtroendet att få leda mötet och passade på att särskilt tacka greve Gustaf Wachtmeister ordentligt för hans nio år som riddarhusdirektionens ordförande, ingen sinekur mot bakgrund av den omfattande verksamhet som Riddarhuset bedriver.

– Ett arbete som genomförts på ett utomordentligt gott, genomtänkt och väldigt systematiskt sätt. Det är bara att titta på ekonomin, de beslut som fattats, kulturverksamheten, digitaliseringen med mera. Dina nio år har präglats av en direktion som för Ridderskapet och adeln framåt i den moderna världen utan att för ett ögonblick glömma de historiska och kulturella traditionerna. För detta finns all anledning för adelsmötet att framföra ett mycket varmt känt djupt tack till dig för detta – tack!

I dessa ord instämde adelsmötet fullt ut.

Därefter avslutade »äldste greven», det

Avgående ordföranden i riddarhusdirektionen, greve Gustaf Wachtmeister af Johannishus, framförde adelsmötets gratulationer till historikern Göran Norrby, 2019 års Axel Oxenstierna-pristagare.

vill säga huvudmannen för den främsta ätten, grevliga ätten Lewenhaupt nummer 2, slutsammanträdet med att rikta Ridderskapet och adelns tack till samtliga som varit involverade i det tidskrävande och omsorgsfullt utförda arbetet som adelsmötet föranlett. Inte minst avtackades mötets ordförande herr Carl Cederschiöld.

– Du har skött ditt åtagande med bravur och jag vill framföra vårt stora tack för det fasta och effektiva sätt med vilket du har lett adelsmötets arbete och förhandlingar, och för din klara och distinkta klubbledning, framförde greve Johan Lewenhaupt.

Och därmed förklarades 2019 års adelsmöte för avslutat. ☞

Louise Ribbing

FOTO S. 2–10: JENS SJUNNESSON.

Efter 21 års »pryo» i riddarhusdirektionen var det dags för herr Patrik Tigerschiöld att ta över ordförandeklubban. Vid slutsammanträdet avslutande lunch tackade han adelsmötet för förtroendet och hoppades på återseende om tre år.

Den av 2019 års adelsmöte valda riddarhusdirektionen. Övre raden fr.v. Riddarhussekreterare Erik Drakenberg, Hans von Stockenström, Johan Coyet, Johan Stuart, Erik von Hofsten. Undre raden fr.v. Sten Ankarcrona, Patrik Tigerschiöld, Liza von Engeström, Rebecka M. Adelswärd. Ej på bild: Christian Pfeiff och Axel Lagerfelt.

**DIREKTIONSLEDAMÖTER, REVISORER,
LEDAMÖTER I MEDALJ- OCH VALNÄMND
VALDA VID 2019 ÅRS ADELSMÖTE**

RIDDARHUSDIREKTIONEN

Ordförande

Herr Patrik Tigerschiöld, civilekonom

Vice ordförande

Herr Johan Coyet, advokat

Ledamöter

Friherrinnan Rebecka M. Adelswärd, redaktör

Friherre Christian Pfeiff, advokat

Herr Johan Stuart, civilekonom

Herr Hans von Stockenström, jur.kand.

Herr Sten Ankarcrona, direktör

Suppleanter

Friherre Axel Lagerfelt, agronom

Fru Liza von Engeström, chefsjurist

Herr Erik von Hofsten, civilekonom

REVISORER

Grevinnan Lena Hamilton, civilekonom

Fru Birgitta Bjelkeberg, aukt. revisor

Herr Peter Nilsson, aukt. revisor

Revisorssuppleanter

Friherre Richard Fleetwood, jur.kand.

Herr Karl Norstedt, aukt. revisor

Herr Martin By, aukt. revisor

MEDALJNÄMND

Ordförande

Friherre Henrik von Vegesack, överste

Vice ordförande

Herr Henric Ankarcrona, civilekonom

Suppleant för ordförande

Herr Roland Dahlman, advokat

Suppleant för vice ordförande

Herr Carl Henric Kuylenstierna, civiljägmästare

VALNÄMND

Ordförande

Greve Christoffer Hamilton, advokat

Förste vice ordförande

Herr Gustaf Reuterskiöld, advokat

Andre vice ordförande

Herr Otto von Krusenstierna, överstelöjtnant

Ledamöter

Greve Gustaf Lewenhaupt, affärsutvecklingschef

Greve Rütger Wachtmeister af Johannishus, civilekonom

Greve Fredrik Taube, direktör

Friherre Fredrik Lagerbielke, jur.kand., civilekonom

Friherre Ulf Hermelin, fil.kand.

Friherre Carl Rudbeck, civilingenjör

Friherre Hans Ramel, pol.mag.

Herr Henrik Tamm, civilekonom

BESLUT I KORTHET

Adelsmötet 2019 beslöt bland annat att:

Godkänna samtliga resultat- och balansräkningar för den gångna mandatperioden, verksamhetsåren 2016–2018.

*

Godkänna budget inklusive projekt för åren 2019–2021 avseende riddarhusförvaltningen, med tillägg av buffert för kostnader för riddarhuspalatset.

*

Godkänna att särskilda medel allokeras för sådana beslut som Ridderskapet och adeln fattar, utöver vad som ryms i den av direktionen framlagda treårsbudgeten för 2019–2021, genom en ökning av den administrativa ersättningen från dagens 0,35 % till max 0,4 % efter samråd med revisorerna.

*

Bemyndiga direktionen att omfördela medel inom given totalram vad avser föreslagna projekt för treårsperioden.

*

Bevilja direktionen ansvarsfrihet för perioden 2016–2018.

*

Godkänna ersättning till utskottets ledamöter samt den interna ordinarie revisorn.

*

Lämna samtycke till avyttringen av fastigheten Ulricehamn Finnekumla 10:1.

*

Genomföra en liten förändring i statuterna för Riddarhusets medalj.

*

Höja kapitationsavgiften från 300 kronor till 350 kronor.

*

Avslå motion 1 och 17 angående rätt för huvudman att kunna utse sin efterträdare.

*

Avslå motion 2 angående att huvudmannen ska få bestämma över innehållet i *Adelskalendern* rörande sin ätt.

*

Avslå motion 3 avseende bildandet av en jaktklubb på Kronovall.

*

Avslå motion 4 angående publicering av stamtavlorna i bokform.

*

Avslå motion 5 angående publicering av ett heraldiskt verk över sköldebrev.

*

Avslå motion 6 avseende upphävande av 2004 års adelsmötes beslut att de icke friherrliga medlemmarna av ätten Tamm nr 395 tillhör den adliga ätten Tham nr 1508.

*

Bifalla motion 7 avseende digitalisering av Riddarhusets samling av äldre porträttfotografier.

*

Bifalla motion 8 avseende framtagning av en besöks-app till Riddarhuset (inom ramen för tillgängliga resurser).

*

Avslå motion 9 avseende inbjudan av fler gäster till adelsmötets avslutningsceremonier.

*

Avslå motion 10 angående en genetisk och DNA-analytisk strategi för Riddarhuset.

*

Avslå motion 11 angående ändring av paragraf 7 Riddarhusordningen avseende turordningen för att representera viss ätt vid adelsmöte.

*

Avslå motion 12 avseende att motionärens barn från ett tidigare samboskapsförhållande ska införas i *Adelskalendern*.

*

Bifalla motion 13 angående belysning av porträtten i Lantmarskalkssalen (förutsatt att lämplig belysning kan installeras och att ekonomiskt utrymme finns).

*

Avslå motion 14 angående en övergripande programförklaring för Riddarhuset.

*

Bifalla motion 15 angående praktiska voteringsfrågor vid adelsmötet.

*

Avslå motion 16 angående barn i äktenskapsliknande förhållanden.

Maktens eliter och eliternas makt

En presentation av Axel Oxenstierna-pristagaren Göran Norrby

VID EN CEREMONI på Riddarhuset den 13 maj mottog historikern Göran Norrby 2019 års Axel Oxenstierna-pris om 100 000 kronor. Göran Norrby fick priset för sin mångåriga forskningsinsats och samlade bokproduktion som utifrån skilda teman har bidragit till att belysa Ridderskapet och adeln mot bakgrund av Sveriges historiska utveckling. Han har i böcker och forskningsstudier som *Adel i förvandling. Adliga strategier och identiteter i 1800-talets borgerliga samhälle* (2005), *Ordnade eliter. Organiseringen av Nordens statsbärande skikt 1660–1920* (2011), *Huset von Fersens uppgång och fall 1561–1879* (2016) och *Maktens rivaler. Drottning Lovisa Ulrika, Gustav III, Axel von Fersen och Carl Fredric Pechlin 1755–1792* (2018) fördjupat kunskapen om den svenska adelns historiska roll – såväl enskilda personer som hela släkter och ständsgrupperingar – från stormaktstiden och fram till ständssamhällets gradvisa avveckling under 1800-talet.

De tidigare Axel Oxenstierna-pristagarna Jan von Konow (2005) och Gunnar Wetterberg (2009) tilldelades priset för var sitt *magnum opus* – den brett upplagda *Sveriges adels historia* respektive *Kanslern*, den omfattande biografiska i två band över Axel Oxenstierna. Prisenämnden valde denna gång att inte belöna ett enda verk utan att i stället premiera en samlad forskningsinsats och ett antal separata studier som på olika sätt har bidragit till att belysa Riddarhusets verksamhet i ett historiskt perspektiv.

FORSKNING OM MAKTELITER

Med valet av Göran Norrby riktar Riddarhuset även uppmärksamheten mot den historieforskning om makteliter som under de senaste decennierna har etablerats i Sverige.

Studiet av samhällseliters verksamhet i det förflutna, så kallad elitforskning, har under de senaste decennierna kommit att utgöra ett växande och livskraftigt forskningsfält internationellt. Tidigare under 1900-talet har forskning om olika tidigmoderna makteliter bedrivits inom discipliner som sociologi där en teoretisk grund lades av välkända sociologer som Norbert Elias, Pierre Bourdieu och Jürgen Habermas. I Sverige var denna forskning från början huvudsakligen inriktad på politisk historia och socialhistoria och förknippas med forskare som Sten Carlsson och Ingvar Elmroth. Forskningsfältet har under de senaste tjugo–trettio åren dock vidgats betydligt och nya perspektiv har tillförts vilka även har bidragit till omtolkningar av äldre historieskrivning. I Sverige profilerade sig Historiska institutionen vid Uppsala universitet tidigt inom fältet och det var vid denna institution som Göran Norrby 2005 lade fram sin doktorsavhandling *Adel i förvandling. Adliga strategier och identiteter i 1800-talets borgerliga samhälle*. Den centrala frågeställningen i avhandlingen kretsade kring vad som egentligen hände med den svenska adeln när ständssamhället gradvis utvecklades och ersattes av ett medborgarsamhälle. Var det så att adeln förlorade sin makt och elitställning eller lyckades man successivt anpassa sig till det nya borgerliga samhället, präglad av innovation, kapitalism och diversifiering? Hur såg den omställningsprocess ut som bidrog till skapandet av en modern samhällselit?

Avhandlingen kunde motsäga en hel del av den tidigare forskning som hade gjorts och i stället visa på en framgångsrik anpassning och en successiv adaptation till nya maktbaser i samhället, där nya eliter formerades vid varje avgörande förändring. Gamla ätter steg tillbaka och andra adliga släkter steg

fram och sökte sig andra yrkesbanor inom näringslivet, på teknikens och industrins områden och i de så kallade fria yrkena. Ett socialt närmande skedde till borgerliga grupper genom giftermål och genom sitt samlade kapital – ekonomiskt, socialt, symboliskt – kunde man etablera sig i det nya borgerliga samhällets statusgrupperingar. Det gick således utmärkt att ställa om till nya sociala arenor och även om den politiska makten urholkades så tog det avsevärd tid genom att det skedde en anpassning till det meritokratiska systemet och nya maktbaser – som tvåkammarriksdagens införande och det privata näringslivets tillväxt. Utbildning, inkomst och förmögenhet blev ju det nya samhällets maktbaser, inte börd och ära som i det gamla ständssamhället.

Ett centralt tema i Göran Norrbys forskning har varit just elitcirkulation, eliters anpassning och sociala reproduktion, det vill säga hur makten reproduceras och hur en elits samhällsposition överförs till nästa generation. I studien *Ordnade eliter. Organiseringen av Nordens statsbärande skikt 1660–1920* (2011) jämför Norrby maktsstrukturerna i de nordiska länderna och studerar hur makteliten, det statsbärande skiktet adeln, omorganiserades kontinuerligt under loppet av 1600-, 1700- och 1800-talen i svar på strukturella förändringar i det omgivande samhället, något som i hög grad också drevs fram av större europeiska omstruktureringsprocesser.

Han konstaterar att makteliterna cirkulerar oupphörligen – om än oregelbundet. Nya eliter stiger fram och de gamla tynar bort. För att kunna överleva som dominant elit måste medlemmar fritt kunna rekryteras bland de bäst lämpade individerna ur alla samhällsklasser. Och vill en etablerad elit behålla sin position räcker det inte att

vara formellt kvalificerad för sina uppgifter. Eliten måste också löpande kunna anpassa sig till omgivningen – till förändringar i såväl folkopinionen som skiftningar i samhällets maktbaser. De elitgrupper som har förmåga att anpassa sig har en bättre möjlighet att reproducera sin position.

Flera europeiska historiker har pekat på att just adeln i Europa visat exempel på en särskilt framgångsrik anpassning – som elitkåren upprätthöll man sin maktställning under hela 1800-talet och in på 1900-talet trots den stora samhällsstrukturella omvandling som skedde. Betydelsefullt i detta sammanhang var just förmågan att överföra sin makt och samhällsposition till nästa generation – och i detta sammanhang var tillgången till olika former av kapital – ekonomiskt, symboliskt och socialt – betydelsefullt. I äldre tid var det just det symboliska och sociala kapitalet som var avgörande för hur en släkt överförde sin makt till kommande generationer – förlust av heder och ära var därför mer allvarligt än en tillfällig förlust av gods och guld.

UPPGÅNG OCH FALL

Mot lyckad anpassning för adeln stod förfall och deklassering – och det är ett tema som Göran Norrby har utforskat i senare fallstudier som *Huset von Fersens uppgång och fall 1561–1879* (2014). Där porträtteras lantmarskalken Axel von Fersen d.ä. – en av frihetstidens mest inflytelserika och respekterade politiker och ledaren för hattpartiet – ingående. Sonen Axel von Fersen d.y., »le beau Fersen», Marie Antoinettes favorit och en i vår tid beundrad romantisk hjälte, framstår

som betydligt mindre skicklig än fadern och oförmögen att anpassa sig till den förändrade politiska scenen och förskjutningar i samhällsvärderingar som ägde rum efter den franska revolutionen. Han kom att undergräva sin ätts ställning och förorsakade förlust av ära, renommé och symboliskt kapital. Hans slut var tragiskt men det var med Axel d.y:s niece, Louise, gift grevinna Gyldenstolpe, som allt verkligen gick förlorat – förmögenheten och godsinnahavet spelades bort tillsammans med maken på hasardspel nere på kontinenten. Hon blev också den sista medlemmen av den svenska släkten Fersen – fallet var då ett faktum.

I boken *Maktens rivaler. Drottning Lovisa Ulrika, Gustav III, Axel von Fersen och Carl Fredric Pechlin 1755–1792* (2018) fördjupar Göran Norrby sig på nytt i det svenska 1700-talet och den bräckliga maktbalans och rivalitet som rådde mellan kungamakten och adeln under frihetstiden och den gustavianska tiden. Pendlingen mellan kungligt envælde och ständervælde och även de stora spänningarna inom adeln analyseras ingående mot bakgrund av det historiska skeendet och adelns politiska roll och maktbas, Riddarhuset. Förutom kungahusets två företrädare fokuserar studien på två av Ridderskapet och adelns ledande personligheter under denna epok – lantmarskalken Axel von Fersen d.ä. och den intrigante maktspelaren Carl Fredrik Pechlin.

ADEL OCH KUNGAMAKT

Frihetstidens bittra strider mellan kungahus och riddarhus står i skarp kontrast till den

Historikern Göran Norrby vid prisföreläsningen på Riddarhuset i anslutning till utdelningen av 2019 års Axel Oxenstierna-pris.

FOTO: JENS SJUNNESSON.

starka enhetstanke som rikskanslern Axel Oxenstierna formulerade i det tidiga 1600-talet, då grunden för det svenska fyrståndssamhället lades fast. Kungamakten sågs här som den sammanhållande kraften men monarken var helt beroende av de fyra stånden för att kunna utöva sin makt – först då bildades en maktbalans. För Axel Oxenstierna handlade det i hög grad om att stärka kungamakten genom att ge legitimitet åt den unga Vasadynastin och hävda stormakten på den europeiska scenen. Men lika betydelsefullt var att organisera det svenska samhället efter grundläggande principer som skulle stärka landet politiskt och ekonomiskt. Den nära samverkan mellan kungamakt och adel gjorde slut på gamla stridigheter och skapade en gemensam bas för de följande decenniernas kraft och maktutveckling, konstaterar Göran Norrby i den tidigare nämnda studien *Ordnade eliter*. Axel Oxenstierna var inte bara en förespråkare av en stark statsmakt, han förkroppsligade den i hög grad, och genom hans systemtänkande skapades en rationell struktur för riksstyrelsen där adeln fick som sin främsta uppgift att fylla det stora behovet av militärer och civila ämbetsmän. I denne skicklige statsman fick den unga svenska stormakten en framstående organisatör vars insatser väl illustrerar eliternas makt i det tidigmoderna svenska samhället. ☞

Rebecka M. Adelswärd, direktionsledamot med ansvar för kultur och vetenskap

Det creutziska stamgodset Malmgård

– i går, i dag, i morgon

I de arkadiska fält, långt från de stolta städer,
där nöjet säljes bort för ärelstnans väder,
uti en ljuvlig trakt, dit oskuld lyckan drar,
där glädje, frid och lugn ses fästa henne kvar,
där strömmar kröka sig i blomsterrika dalar,
där allt av kärlek rörs och allt om kärlek talar,
i denna sälla bygd Camilla livet njöt.

Grevliga ätten Creutz stamgods Malmgård ligger knappa timmen österut från Helsingfors, i den vackra östnyländska bygden, sommartid väl dold från vägen bakom lummig grönska. Kanske var det uppväxten i denna pastorala miljö som inspirerade skalden och sedermera diplomaten Gustav Philip Creutz (1731–1785) när han skrev sin kända herdedikt *Atis och Camilla*.

Den som uppmärksammar den diskreta skylten »gårdsbutik» och tar en avstickare till ladugården som förr huserade godsets mjölkkor, stiger rakt in i en gemytlig lanthandel. I hyllor från golv till tak syns Malmgårds eget sortiment av allt som gården har att erbjuda och lite till. I ett angränsande rum finns en bar med stora fönster in till mikrobryggeriet som årligen tillverkar 500 000 liter öl varav tio procent exporteras till bland annat Sverige och USA. När Malmgårds porter tog guld i öl-VM i Storbritannien 2018 vann det i ett blindtest till och med över vädlandets egen stolthet Guinness. Alkohohlaltiga drycker på Malmgård är dock ingalunda ett nytt påfund, med stöd av 1723 års adliga privilegier drevs här en lönsam krog redan på 1700-talet.

Ätten Creutz historia i trakterna runt Pernå är belagd sedan medeltiden och därför är det kanske inte så konstigt att greve Johan Creutz säger att han känner sig som en organisk del av Malmgård, stamgodset som funnits i ättens ägo sedan tidigt 1600-tal. Under sin livstid har han kunnat följa Malm-

Från släktporträtten i huvudbyggnadens festsal till förpackningarna i den trevliga gårdsbutiken – den creutziska ättens historia vilar tung över Malmgård. Denna manna är tillägnad Hortense f. Morsing (1859–1954), Johan Creutz farfars mor.

Sonen Henrik Creutz driver ekoturism på Malmgård tillsammans med sin far Johan Creutz. Under högsäsong guidar de dagligen upp till tre grupper med besökare som i berättelsen om Malmgård får lära sig mer om ätten och gårdens historia, den stora huvudbyggnaden och dagens verksamhet.

gårdens förvandling, likt ett stycke agrar nutidshistoria, från arbetsintensivt traditionellt jordbruk via ett rationaliserat konven-

tionellt dito till dagens satsning på ett omställt ekologiskt bruk, egen råvaruförädling och ekoturism. Anpassning till rådande omständigheter har hela tiden visat vägen framåt för Malmgård och creutzarna – i går, i dag, och sannolikt även i morgon.

– Malmgård har varit ganska oberört av krig och konflikter. Gården ligger lite vid sidan av och creutzarna har varit bra diplomater och överlag kunnat hålla sig väl med både svensken och ryssen, säger Johan.

Produkter från det egna spannmålet som förädlas till olika varianter av råg, havre, spelt, vete, korn och emmer, allt färgkodat och prydligt förpackat.

Mikrobryggeriet har funnits i tio år och producerar årligen 500 000 liter öl varav tio procent exporteras. Produktionen sker med hjälp av energi från den egna forsen.

I modern tid har emellertid gården varit i direkt fara. Under de stora självständighetssträvandena i Finland kring förra sekelskiftet stod Johans farfarsfar, Gustav Philip (1855–1914), och farfar Carl-Gustaf (1883–1956), på barrikaderna mot russifieringen med resultat att de båda landsförvisades 1903. Malmgård såldes då officiellt till granngården Forsby med ett »gentlemens agreement» att Gustav Philip skulle få köpa tillbaka gården för samma summa när de – om de – kom tillbaka till Finland. Grannen höll sitt löfte och gården kom åter i creutzisk ägo när Gustav Philip och Carl-Gustaf återvände 1905.

– Fast grannen hade varit snabb med att avverka stora mängder skog på våra marker, så nog tog han bra med ränta, säger Johan.

Johans farfar var läkare, hade mottagning i slottet och fick genom sitt yrke god kontakt med folket i grannskapet. Inspektorer och förvaltare skötte gården med dess jordbruk, mjölkkor och mejeri. Johan minns det som en gård med många djur och med anställda som bodde i husen runt omkring, ett levande område under ett auktoritärt styre. Hans far, Carl-Johan (1913–2007), tog över gården på 1950-talet och effektiviserade jordbruket med hjälp av maskiner och konstgödsel. I och med detta krävdes inte längre lika mycket mankraft och när Johan tog över verksamheten 1992 fanns bara sju anställda på gården. När Finland tre år senare blev EU-medlem erbjöds jordägare ekonomiskt stöd för att ställa om till ekologiskt jordbruk, något som Johan länge sett fram emot.

– Visserligen fullkomligt sprutade spannmålet ut men marken var full av gifter, jag mätte illa när jag gick ut för det luktade av kemikalier. Jag slutade med det konventionella jordbruket från en dag till en annan, berättar han.

Men trots jordbruksstödet blev det allt svårare att få gården att gå runt ekonomiskt. Intäkterna sjönk stadigt samtidigt som de fasta kostnaderna för ett fyrtiotal byggnader, inklusive ett grandiost corps de logi, bestod. Johan och hustrun Kristina samlade söner till ett familjeråd. Hur skulle de göra med gården? Fram växte idén om att specialisera sig på forntida spannmål, mala det själva och satsa på produktutveckling.

– Efter ett par år hade vi ett hundratal produkter, man har alltid ett litet försprång på marknaden när man är först ut med något. I dag har vi tvåhundra produkter och drygt trettio återförsäljare. Vi försöker i så stor utsträckning som möjligt att förverkliga våra egna idéer, skapa våra egna recept

och använda våra egna råvaror. Och numera har vi även öltillverkningen som drivs med energi från forsen och spannmål från gården, berättar Johan.

Kristina, som är doktor i arkeologi och kan en hel del om jordskikt, började ta emot grupper som ville veta mer om mikroorganismer i jorden och familjen beslutade också att öppna upp huvudbyggnaden för kulturhistoriskt intresserade. Malmgård samarbetar med ett reseföretag och får en hel del internationella besökare från de stora kryssningsfartygen som lägger till i Helsingfors, men även barnfamiljer, pensionärsföreningar och företag hittar sin väg till Malmgård. Under högsäsongen kommer upp till tre grupper dagligen för att höra berättelsen om gården och besöka gårdsbutiken.

– Allt detta bildar ett koncept som vi kallar ekoturism, förklarar Johan.

Numera är det återigen ett tjugotal anställda på gården, men bara ett par av dem arbetar med jordbruket. I dag är det turismen, spannmålsprodukterna, handelsboden och öltillverkningen som sysselsätter de flesta anställda. Många av de tidigare arbetarbostäderna har sålts till fast bosatta och därigenom hålls bygden levande.

NÄSTA GENERATION

För de båda sönerna har det någonstans alltid varit en självklarhet att någon av dem skulle ta över, berättar Henrik Creutz, född 1974, och det blev till slut han som i tonåren förstod att det var det han ville göra. Äldre brodern Fredrik studerade utomlands och valde en internationell karriär. Henrik konstaterar att han själv kanske borde ha studerat till agronom i stället för till statsvetare, men som tur är finns det kurser för gårdsägare, som man dessutom måste gå för att få jordbrukstillstånd.

– Sedan har jag en stor erfarenhet av att ha drivit gården tillsammans med mina föräldrar. Jag sätter ett stort värde i att den äldre generationen finns kvar med all kunskap som den besitter – och den äldre behöver ha tålamod med att den yngre generationen gör sina misstag, säger Henrik och ler mot sin far.

Föräldrarna är fortfarande högst involverade i verksamheten. Mamma Kristina tar hand om produktutvecklingen, medan pappa Johan ansvarar för råvaruförädling och guidning. Som relativt nybliven pensionär är jag billig arbetskraft, skrockar Johan.

I och med EU-medlemskapet har det upp-

stått nya samarbetspartners, både vad gäller jordbruk och slott. Henrik är med i European Historic House Association och i EU:s jordägarförbund, han känner starkt för jordbrukspolitiken.

– Finland ska vara självförsörjande och ha en mer hållbar utveckling. Det kostar. Kommer vi ha råd att producera livsmedel till ett pris som folk har råd med? I dag är det möjligt med hjälp av jordbruksstödet.

Malmgårds nuvarande corps de logi uppfördes på 1880-talet av Frans Anatolius Sjöström (1840–1885) som var den tidens ledande arkitekt i Finland. I stället för en mas-

Tobias Sergels porträttmedaljong av skalden och diplomaten Gustav Philip Creutz hänger ovanför dörren i stora salongen.

Malmgårds nuvarande corps de logi uppfördes på 1880-talet av Frans Anatolius Sjöström (1840–1885) som var den tidens ledande arkitekt. Han hade fått sin utbildning på Chiewitz byrå och vid Konstakademien i Stockholm hos professor F.W. Scholander (som bland annat ritade svenska riddarhusets paviljonger tillsammans med A.W. Edelsvärd och A.F. Kumlien).

FOTO: MOTOPARK.

Husets yttre har inte varit föremål för större förändringar sedan uppförandet, däremot har byggnaden elektrifierats (1908), fått WC (1948) och försetts med centralvärme (1960) – i stället för uppvärmning med ett 60-tal kakelugnar – och i anslutning till det senare genomfördes även omfattande renoveringsarbeten av den fasta inredningen.

Med en byggnad som har lika många rum som årets veckor och fönster som årets dagar formas underhållsarbetet i en evig cirkel. Takmålningarna är i original från 1885, utförda av den då unge konstnären Salomo Wuorio som sedermera även kom att anlitas för utsmyckningarna i Ständerhuset i Helsingfors – men väggarnas färg är inte i original, det är därför de spricker, säger Henrik och suckar:

– Det blir något vi får ta tag i nästa år. De stora projekten avlöser varandra. Det handlar om ständiga prioriteringar, vilket inte är så roligt när det gäller gamla byggnader.

I stora salongen bärs kassettakens valv upp av korintiska kolonner. Venetianska ljuskronor skänker belysning till släktporträtten längs väggarna i den 22 meter långa salen. Ovanför dörren hänger Sergels porträttmedaljong av skalden och diplomaten Gustav Philip Creutz. Längre in på övre våningen, i biljardrummet som jämte biblioteket tidigare var reserverade domäner för herrarna, finns en tavla med de personer som tvingades i landsflykt 1903–1904. Framför tavlan står en byst av den unge nationalisten Eugen Schauman som sköt den ryske generalguvernören i Finland, Nikolaj Bobrikov, i senathuset 1904. Släktens tidevarv och historia är synnerligen påtaglig och Henrik medger att han nästan kan känna deras andetag när han vandrar i salongerna.

– Men mer så numera, jag tror släktintresset är något som kommer med åldern.

Biblioteket innehåller en stor samling 1700-talslitteratur, bland annat Carl von Linnés arbeten i förstaupplagor, och i hyllorna återfinns också samtliga protokoll från ständsriksdagarna, komplett till 1906.

– I det här rummet kan man alltid lära sig något nytt, säger Henrik entusiastiskt och

siv renovering av den gamla 1600-talsbyggnaden valde dåvarande godsägaren Carl Magnus Creutz att riva och bygga helt nytt. I ett storslaget slottsbygge i 1880-talets liberala nyrenässansstil ville han manifestera sin ätts position i landet men också utöka boendeytan för den tretton barn stora familjen. Byggnaden uppfördes 1882–1887 och till inflyttningen några år senare fylldes den med nya inventarier. Mycket lite är i dag sparat från den gamla gården, en stor del av lösöret auktionerades ut redan runt 1852 för att finansiera Carl Magnus utlösen av medarvingarna när han tog över Malmgård.

I biljardrummet finns en byst av Eugen Schauman framför en tavla med de män som landsförvisades av Bobrikov 1903.

fingrar på en bok av det modernare slaget.

– Den här avhandlingen är obligatorisk litteratur vid Åbo universitet. Den handlar om Sophie Creutz på 1700-talet och jag tycker den är värd att uppmärksamma för så mycket annat fokuserar ju på männen.

I Malmgårds historia finns flera starka kvinnor, från Catharina Hess på 1600-talet och änkan Wrede på 1700-talet till de båda 1800-talsfruarna med snarlika namn, Hortensia respektive Hortense födda Morsing, som hade stort inflytande på gården.

BYGGHERRENS ÖNSKAN

Byggherren Carl Magnus Creutz testamente, daterat den 28 maj 1886, inleds enligt följande:

Den vördnad för den fäderneärvda jorden, som våra förfäder hyste och jämväl vunnit uttryck i alla våra äldre lagar, har städse även av mig beaktats och innesluter hos mig en innerlig önskan att det familjegods, Malmgård egendom [...] varav jag nu är ägare och vilket [...] led efter led innehafts av medlemmar utav min ätt, även fortfarande efter min död måtte stanna inom ätten och av mina efterkommande likaledes led efter led ägas och besittas.

Med en fond för byggnadens underhåll och förhoppningen om att hans önskan skulle respekteras ville Carl Magnus försöka försäkra sig om att stamgodset skulle hållas kvar inom ätten. På olika sätt har hans önskningar kunnat infrias. Johan och hans syskon ärvde var sin gård men i denna generation finns »bara» Malmgård kvar. Både Fredrik och Henrik har barn – hur ser de på ett kommande arvskifte?

– Den äldsta i nästa generation är Fredriks dotter, hon är tolv år nu så det finns tid att fundera över hur vi löser det. Tidigare var det en självklarhet att det var söner som skulle ta över men så är det ju inte längre, säger han lite som i förbigående men tillägger:

– Sedan är det inte heller alltid den äldste i varje generation som driver gården vidare. Hur ser framtiden ut för Malmgård?

– Jag skulle tro att vi gör samma sak som i dag. Vi gick in för att öppna gården, vi gick in i det tillsammans. Jag tror att nästa generation är inne på samma spår. Vi fortsätter att produktutveckla och se vad vi kan göra med spannmålet. Sedan får vi se vad som

En sal som gjord för kalas. Den 22 meter långa salongen är praktfullt utsmyckad.

händer politiskt, i EU, säger Henrik.

Trots de stora kostnaderna som ett stort hus innebär och osäkerheten kring jordbruket tycker han inte att man ska vara rädd för att ta över en så stor gård utan att det är viktigt att göra det lätt för den yngre generationen. Han säger att det gäller att visa på alla möjligheter som finns, i stället för att fokusera på problemen – även om det självklart är en utmaning att sköta en gård som Malmgård med privata medel.

– Det är jättedyr. Huset kräver ständig omsorg och nya projekt. I framtiden får vi

se hur vi gör. Men det privata ägandet är ändå bra, du kan bestämma själv och snabbt sluta med saker som inte fungerar, säger han och konstaterar att det är viktigt att våga prova nya grepp.

– Samtidigt måste vi alltid sträva efter att bevara en balans mellan nytt och traditionellt. ☞

Louise Ribbing

FOTO: LOUISE RIBBING (OM EJ ANNAT ANGES).

Källor: Malmgård. *Grevliga ätten Creutz' stamgods*. Olle Sirén, Svenska litteratursällskapet i Finland, Helsingfors 1985. *Finlands ättartavlor band I A–D*. Johanna Aminoff-Winberg, Finlands Riddarhus 2017. *Sveriges Adels Kalender 2019*, Marianne Setterblad, Sveriges Riddarhus. *Riddarhusets vapensköldar band I och II*, Magnus Bäckmark, Sveriges Riddarhus 2019.

Creutzarna och Malmgård 1606–1905

Den 1 augusti 1606 förlänade Karl IX »på behaglig tid» trettio hemman i Pernå åt krigs-änkan efter kapten Hans Vegesack, den från Estland bördiga Catharina Hess von Wichdorff. Åtta år senare ingick Catharina åter äktenskap, denna gång med Ernst Larsson Creutz från Sarvlax som under kommande år skulle befästa sin rätt till egendomen. Efter att ha efterskänkt en skuld till kronan om 5 000 daler omvandlade Gustav II Adolf ägorna till en donation, att »njuta, bruka och behålla under adlig frälsefrihet ... till evärdeliga ägor» (*Olle Sirén*). Ett säteri som byggts i Kuuskoski bycentrum flyttades under samma period till en malm i närheten och egendomen kom sannolikt därigenom att få namnet Malmgård.

Ernst Creutz hette ursprungligen Eren-gisle Larsson och var av urgammal frälsesläkt med rötter i Pernå som fått bekräftelse på adelskapet redan 1569 av kung Johan III. Han blev överste 1625 och introducerade samma år ätten på Sveriges Riddarhus med familjevapnet där ett andreaskors syns i hjärtvapnet. Då hade Eren-gisle redan börjat skriva sig Ernst Creutz, efter korset i vapnet, samma kors som återfinns i Pernås kommunvapen.

Med Ernst Creutz sattes ätten på kartan även på riksplanet. Han var ståthållare i Dorpat 1627, blev landshövding i Norrland och vid Gustav II Adolfs begravning 1634 bar han Södra Finlands fana, året därpå mötte han ett våldsamt slut då han blev ihjälslagen av ryttmästaren Per Dufva.

Catharina och Ernst fick fyra barn varav två överlevde dem båda. Bröderna Lorentz

och Ernst Johan var de första i ätten som fick akademisk skolning och de upphöjdes i friherrlig värdighet den 5 juni 1654 av drottning Kristina, dagen innan hon abdikerade, varvid den adliga ätten utgick. I arvskiftet efter fadern fick Lorentz Sarvlax och Ernst Johan Malmgård, och båda lyckades utöka egendomen rejält innan reduktionen slog till med full kraft, något som framför allt drabbade innehavarna av köpefrälse. Då 1625 års donation av Malmgårds säteri betraktades som ett köp drogs godset in till kronan, liksom ett antal andra gårdar i Ernst Johan Creutz besittning. Malmgård räddades åter till släkten när Ernst Johans brorson, Lorentz Creutz d.y. slutligen köpte granngården Tetom och Malmgård, då som säterirusthåll. Han hade vid sin död 1698 fyra stora jordegendomar kring herrgårdarna Malmgård, Sarvlax, Forsby och Tjusterby och när hans änka, grevinnan Hedvig Eleonora Stenbock gick bort, tillföll Malmgård och Sarvlax sonen, majoren friherre Carl Johan Creutz medan dottern Eleonora Maria Creutz och hennes make, överste Ernst Gustaf von Willebrand fick Tetom.

Carl-Johan Creutz ägde Malmgård i bara ett år innan han sålde det till sin kusin, majoren Carl Creutz, vars far, riksrådet och presidenten i Åbo hovrätt, hade upphöjts i grevlig värdighet på nyårsaftonen 1719 i Stockholm av drottning Ulrika Eleonora och introducerades där 1720 under nr 68. Huvudmannagrenen immatrikulerades på Finlands Riddarhus 1818 under nr 1 bland grevar.

Carl Creutz var alltså den förste greven på Malmgård och till skillnad från de tidigare ägarna bebodde han säteriet under en lång sammanhängande tid, från 1728 fram till sin död 1740. Dessförinnan hade han tillbringat tolv år i rysk fångenskap, där han likt sin kusin och Malmgårds tidigare ägare, anslöt sig till pietismen. Carl Creutz lade ner stora summor på att rusta upp Malmgård, som förfallit kraftigt under det stora nordiska kriget. Hans efterlevande änka, Barbro Helena Wrede, skötte därefter gården i ytterligare tjugo år innan sonen Johan Carl Creutz tog över. Under deras tid löstes äganderätten genom skatteköp 1752–1763, vilket banade vägen för nästa stora utmaning – att undvika en splittring av godset vid kommande arvskiften.

Sonen Johan Adolf dog ogift 1804, varvid Malmgård gick i arv till hans äldre bror, Carl Fredrik, som vid sin död efterlämnade två söner. Då den ena sonen stannade i Sverige vid rikets upplösning 1809, ärvdes Malmgård utan kontroverser av den andre, Carl Gustav, och därefter vidare till dennes son, Carl Magnus, som dock fick hävda sin arvsrätt då tre av hans fyra systrar var oförsörjda. Med stöd av lagrum blev Carl Magnus 1852 ensam ägare till Malmgård och Tetom med underlydande hemman. Vid sin död 1893 efterlämnade han sex döttrar och en son, Gustav Philip – Johan Creutz farfarsfar – som tillsammans med sonen Carl-Gustaf landsförvisades 1903 och återflyttade till Malmgård 1905. Resten är nutidshistoria.

Adliga ätten Creutz nr 92 – intr. 1625
Namnet Creutz antogs efter vapenbilden och efter det tyska ordet för kors, kreuz. Ursprungligen stavades det Crejtz. Hornen i hjälmprydnaden är vådurshorn.

Friherrliga ätten Creutz nr 48 – intr. 1654
Ätten blev friherrlig 1654 och vapnet tillfördes nya bilder: En vit slottsport (fallglitter) med svarta taggar i ett rött fält från vapnet för brödernas mor Catharinas ätt, Hess von Wichdorff, samt ett svart lejon som håller ett vitt kors. Lejonet återkommer i hjälmprydnaden.

Grevliga ätten Creutz nr 68 – intr. 1720
Johan Creutz utnämndes till riksråd och upphöjdes till greve 1719. I det grevliga vapnet är fallglitter/slottsporten helt av silver och korset som lejonet håller i är rött. I hjälmprydnaden syns en böjd bevärpad arm som håller en riksrådshatt.

På flykt från den stora ofreden

I JANUARI 1714 begravdes lille Wilhelm Armfelt i Lochteå, bara tre månader gammal. Samma år i december föddes hans dödfödda lillasyster i Luleå. Tre år senare begravdes ytterligare ett barn, denna gång i Valbo i Gästrikland. Föräldrar till de här stackars små barnen var befälhavaren för den finska armén, generalmajor Carl Gustaf Armfelt, och hans hustru Lovisa Aminoff. Hon var hans kusins dotter och om uppgifterna om hennes födelseår stämmer var hon inte ens femton år fyllda när de gifte sig – han var 33 år. Efter ett drygt års äktenskap föddes det första barnet och därefter ytterligare åtta barn innan Lovisa följde sin man och den finska armén på reträtten norrut under den epok som i Finland går under namnet stora ofreden (1713–1721) vilken inträffade under stora nordiska kriget (1700–1721). Ovannämnde Wilhelm föddes alltså under flykten i oktober 1713 och det kan mycket väl vara de svåra förhållandena under flykten som ledde både till hans och de två systrarnas tidiga död. Under åren i Sverige då ryssarna ockuperade Finland skulle Lovisa föda fem barn och efter freden i Nystad 1721 ytterligare fyra. Lovisas liv slutade 1741 då hon i ett anfall av sinnesförvirring dränkte sig.

Det förefaller sannolikt att Lovisa följde sin man och de retirande trupperna norrut genom Finland. Även om en del flydde undan ryssarna direkt över havet till den svenska ostkusten tvingades en stor del vandra den långa vägen runt Bottniska viken. I brev till myndigheterna i Stockholm beskrev landshövdingen i Österbotten Lorentz Clerk situationen i länet sommaren 1712 och hösten 1713: Genom Österbotten strömmade tusentals flyktingar från alla delar av Finland. Det fanns flyktingar från Karelen och Viborg i så gott som alla öster-

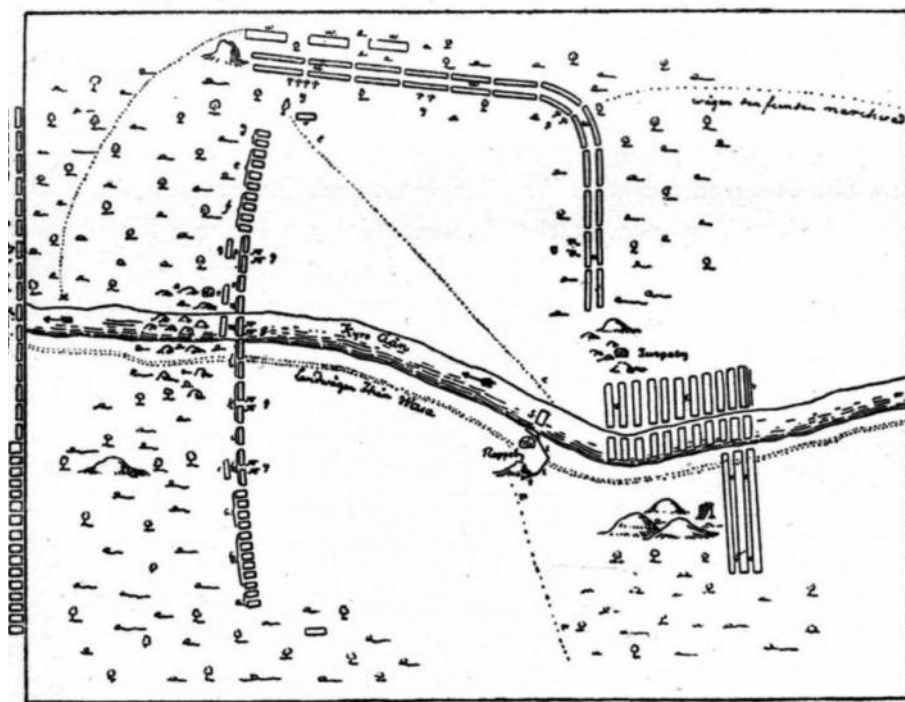
Befälhavaren Carl Gustaf Armfelt (1666–1736) ledde trupperna under slaget vid Storkyro 1714 och karolinernas dödsmarsch över norsk-svenska fjällen 1717–1718. Trots många år i fält fick han sammanlagt tjugo barn med hustrun Lovisa Aminoff. FOTO: NATIONALMUSEUM.

bottniska städer. Med sig hade flyktingarna så många hästar och så mycket boskap att de tärde på fodertillgången. Clerk förutspådde att om armén fortsatte retirera norrut skulle inte många invånare stanna kvar i länets städer. En del hade redan sänt bort hustru och barn. Jag kan inte »see hwad ända detta lærer taga» konstaterar Clerk och fortsatte med att beskriva den stora förvirringen sedan befolkningen hört att största delen av Finland hade ockuperats av ryssarna redan tidigare under hösten 1713.

Att kvinnor följde sina män i fält var inte så ovanligt. Den svenska hären, som fram till nederlaget vid Poltava och Perevolotjna sommaren 1709 trampade runt i framför allt Polen, följdes av en stor mängd hustrur och barn. En del av dem skulle småningom hamna i rysk fångenskap, ofta i sällskap av sina män eller fäder. Ännu vanligare var det att hela familjer tillfångatogs när fästning efter fästning fick ge upp för den ryska belägringen. I *Åttartavlorna* kan man läsa om hur Fredrik von Marquard vid ett utfall från fästningen Narva 1704 sårades svårt och fördes i fångenskap till Moskva. Knappt ett år senare avled han, då med sin hustru, Juliana Cronman, vid sin sida. Hon hade också, tillsammans med en del av deras barn, förts i fångenskap. När Kajaneborg tvingades ge sig för rysk övermakt 1716 togs Johan Henrik Fiandt till fånga och fördes bortom Moskva tillsammans med sin unga hustru Elisabet Sofia Tawaststjerna och deras nyfödda son Jakob Pontus. I februari 1718 rymde Johan Henrik tillsammans med sin hustru och deras fyra månader gamla dotter. Sonen hade avlidit ett halvt år tidigare. Efter oerhörda strapatser lyckades de fyra månaderna senare nå Gävle.

När männen i Finland ryckte ut i kriget stannade ändå de flesta kvinnor kvar för att ta hand om hemmanet. Då de ryska ockupanterna trängde allt längre västerut i Finland var det kvinnorna som måste se till att familjen fördes i säkerhet.

Man kan säga att det var frågan om en elits flykt. De hade råd att betala för transport och uppehälle på sin väg mot tryggare trakter, men de hade också mest att förlora under ryskt valde. Endast från Österbotten och Åland, två områden som av strategiska skäl härjades svårt, flydde allmogen i stora skaror. Man kan räkna med runt 30 000 personer

Armfelts egna skisser inför slaget vid Storkyro i Finland den 19 februari 1714 under stora nordiska kriget. Sverige led ett förödande nederlag och det som var kvar av Armfelts styrkor retirerade norrut. Efter sin seger i Storkyro kontrollerade ryssarna en stor del av Finland.

flydde från Finland, vilket utgjorde cirka tio procent av befolkningen.

FLYKTINGHJÄLP PÅ RIDDARHUSET

I Stockholm tillsattes en flyktingkommission år 1712 för att handha flyktingfrågan. Den fick till uppgift att administrera de kollektinsamlingar som alltsedan 1706 hade förekommit till flyktingarnas förmån och sedan fördela de insamlade medlen bland de hjälpbehövande flyktingarna.

Som vägledning hade kommissionen en instruktion som slog fast vem som skulle få understöd. Man kan säga att huvudprincipen i instruktionen var »ju mera man förlorat, desto mer skulle man få i understöd». Det var framför allt de besuttna och förmögna som skulle hjälpas, något som var i enlighet med tidens anda, då det var viktigt att ståndssamhället bestod. Hur viktigt det var återspeglas även av det faktum att flyktingkommissionen poängterade att ståndspersoner riskerade att bli till åtlöje hos den övriga befolkningen om de led nöd under flykten.

I princip skulle borgare och hantverkare försörja sig genom arbete, något som försvårades av att man i de svenska städerna med ogina ögon såg på den ökande konkurren-

sen från flyktingarna. De fattigaste skulle placeras i fattighus.

Flyktingkommissionen ställdes inför en gigantisk uppgift då den i praktiken skulle ansvara för underhållet av tusentals flyktingar. Det faktum att flyktingarna fanns utspridda över ett stort område gjorde inte saken lättare. Hjälpen skulle bygga på frivilliga bidrag från allmänheten. Det rädde i vissa kretsar en uppfattning om att man skulle få ihop större summor genom frivilliga kollekt än genom obligatoriska pålagor.

Kommissionen, som hade fått två rum till sitt förfogande på Riddarhuset i Stockholm, skulle i flyktingarnas närvaro anteckna dem som fick understöd, deras namn och yrke samt oftast även familjens storlek. Kommissionen nämner vid olika tillfällen hur flyktingarna i stora skaror samlades vid Riddarhuset. Vi kan tänka oss att det uppstod stridigheter och bråk när folk trängde på för att få komma in till kommissionen. Här skulle till exempel lantrådet Bengt Gustaf von Rosen och änkefru Helena Creutz knuffas med desperata soldatänkor och andra som kämpade för sina familjers överlevnad. Det stora slitaget som uppstod vid utdelningarna och de bråk som då förekom fick adeln att dra öronen åt sig och man beslöt att vräka kommissionen

från rummen.

Samtidigt som Lovisa Aminoff med sin barnaskara försökte reda sig i Västerbotten befann sig Josef Pipping med sin familj i Arboga. Han var handelsman från Åbo och hade flytt tillsammans med sin hustru Magdalena Schultz och dottern Greta. Familjen Pipping stannade kvar ovanligt länge i Sverige. Ännu 1727 fick de ett barn i Arboga, men 1729 är de tillbaka i Åbo för då föddes den yngste i barnaskaran, Johan Gustav, som skulle bli stamfar för den adliga ätten Pippingsköld. Hans äldre bror Jost Joakim skulle med tiden få en son som adlades under namnet Pipping.

För flyktingarna var olika former av nätverk viktiga för att de skulle överleva exilen. Många hade släktingar som kunde räcka en hjälpande hand, andra hade affärsförbindelser. Inom flyktingkolonierna höll man kontakt med varandra och stödde varandra. Man ställde upp som faddrar vid dop, man såg till att fattiga flyktingar fick en hederfull begravning. I flera socknar fanns det flyktingpräster som höll finskspråkiga gudstjänster för de enspråkigt finstalande flyktingarna. Prästerna hjälpte också till med att skriva intyg om flyktingarnas levnadsförhållanden då de anhöll om flyktingunderstöd.

Många av de ovan beskrivna människödena kan man ta del av i *Åttartavlor för de på Finlands riddarhus inskrivna ätterna* vars två första delar, A–D och E–H, redan utkommit. Den tredje delen ätterna I–P beräknas utkomma vid årsskiftet 2019/2020. ☞

Johanna Aminoff-Winberg, riddarhusgenealog vid Finlands Riddarhus

Lästips: Alf Åberg bl.a. Karolinska kvinnoöden (1999), Johanna Aminoff-Winberg, På flykt i eget land – internflykting under stora nordiska kriget (2007).

Kultur på Riddarhuset

Den 3 december 2019 kl. 18.00–19.00
hålls föredragen

*På flykt i eget land under
den stora ofreden*

Johanna Aminoff-Winberg,
fil. dr, riddarhusgenealog

Släkten Falkenberg i Finland
Fredrik Falkenberg, författare

För mer information, se Riddarhusets
kulturprogram, riddarhuset.se/kultur

Ögonvittne vid maskeradbalen

En dag i hovstallmästare Carl Didriks liv

FRIHERRE CARL DIDRIK Hamilton af Hageby (1766–1848) skulle på sin ålders höst ge ut sina minnen *Anteckningar af en gammal Gustavian*. De skrevs ner 1833 då Carl Didrik var en äldre man på 67 år. Medan *Svenskt biografiskt lexikon* anser att memoarerna är »dubiösa» ser Gustav III-forskaren Beth Hennings dem som rätt tillförlitliga. Även om memoarerna tillkom långt efter den tid som skildras (1787–1810) framgår att Carl Didrik stöder sig på egna dagboksanteckningar, brev med mera. Många gånger är memoarerna också mycket detaljrika. Här följer en skildring av vad som enligt memoarerna hände Carl Didrik den 16 mars 1792.

Denna fredag är den 25-årige Carl Didrik ledig från sin tjänst som hovstallmästare hos Gustav III. På förmiddagen tar han sig ut från

Stockholm för att titta på kapplöpningen med häst och släde på den ännu frusna Brunnsviken. Här träffar han oförmodat »K. Maj:t med sin lilla svite». Då Carl Didrik på kungens fråga meddelar att han samma dag är bjuden på »souper» hos hertiginnan hertig Karls hustru Hedvig Elisabet Charlotta (1759–1818) får han i uppdrag av kungen att särskilt bjuda in hertiginnan och hennes sällskap till aftonens maskeradbal på Operan. Kungens inbjudan framförs under supén och faller i mycket god jord. Både hertiginnan och kungens närvarande syster, prinsessan Sofia Albertina (1753–1829), förbereder sig för tillställningen, men så inträder hertig Karl (1748–1818) och förbjuder deltagande. Om detta reflekterar nu inte Carl Didrik i stunden, även om de höga damerna uttrycker missnöje.

Efter supén beger sig vår hovstallmästare till Operan där han först inte kan passera eftersom alla dörrar är blockerade av soldater. Han upptäcks emellertid av vakthavande officer Gustaf Löwenhielm (1771–1856), blir insläppt och får veta att kungen är allvarligt sårad. »Le Roi est grièvement blessé», säger Löwenhielm.

»Mina känslor och min bedröfvelse vid denna underrättelse voro obeskrifliga. Jag flög uppför trappan och genom rummen ...».

När han träffar den skottskadade kungen frågar denne väl lite oväntat Carl Didrik: »hvad fattas er, ni är så blek och ser så bestört ut?» Samtidigt tar kungen lätt på sin skada och tycker att det är besynnerligt att han inte blivit skjuten under kriget mot Ryssland utan på Operan. Under just det

Gustav III var både hyllad och hatad. Den 16 mars 1792 sköts han under en maskeradbal på Operan och två veckor senare avled han. Oljeporträtt från 1780-talet av Lorens Pasch d.y. (LIVRUSTKAMMAREN) samt den blodfläckade fåtölj som den skadade kungen blev buren i ut från Operan efter dådet (MATS LANDIN, NORDISKA MUSEET).

ryska kriget har Carl Didrik som kungens adjutant tillsammans med denne upplevt en rad farliga incidenter.

Efter detta inledande samtal får Carl Didrik tre uppdrag: se efter om greve Adolph Ribbing (1765–1843) finns i publiken, om polismästare Nils Henric Liljensparre (1738–1814) vet vem skytten är samt skicka bud och efterhöra var en viss aktör av franskt ursprung befinner sig; det sista därför att kungen inte

Le beau regicide, »den vackre kungamördaren», greve Adolph Ludvig Ribbing (1765–1843).

misstänker någon svensk som gärningsman utan i stället något ombud från det jacobinska Frankrike och där aktören ifråga är möjlig. Gustav III hade ju tagit stark ställning mot det revolutionära Frankrike.

Att Gustav III frågar efter Ribbing har sin speciella anledning. Kungen brukade då och då uppsöka »en gumma, kallad Mam-sell Arvidsson, som spädde i kaffe, och som, mer än ofta, spädde sannt». Hon hade varnat kungen för en man han skulle möta ridande på en grå häst och iförd röd rock. En tid efter denna spådom hade monarken också på Regeringsgatan mött just Ribbing så utstyrd.

Carl Didrik beger sig nu ner till maskaraden. »Vid mitt första steg inom Theatern, var Grefve Ribbing den första person, som jag träffade. Han hade icke helsat på mig alltsedan Riksdagen 1789 men nu kom han emot mig med den häftigaste empressment och frågade huru Konungen mådde». Carl Didrik svarar då lite svävande »att K:n mådde bra nog» men att han blivit utsatt för ett attentat, medan gärningsmannen nog fanns kvar på Operan. Följande samtal utväxlas nu mellan greve och friherre:

RIBBING: »Gifve Gud att jag icke varit här.»

Carl Didrik beklagar då att han inte kommit tidigare till Operan då han i så fall kun-nat »förekomma den olyckliga infamien.»

RIBBING: »Ja, men jag, som är känd för häftig opposition, skulle kunna misstänkas för delaktighet däruti.»

CARL DIDRIK: »Ni Greve är känd för bravoure, och med denna egenskap är ju ett lönnmord, som är ett poltroneri (feg handling), oförenligt.»

RIBBING: »Ack, om alla tänkte så.»

Carl Didrik misstänker alltså inte Ribbing och flera av de i attentatet inblandade inklusive Ribbing fortsätter också nästa dag att spela oskyldiga genom att uppvakta kungen och beklaga det inträffade. Den i attentatet invigde Karl Pontus Liljehorn (1758–1820), som fick ångest och skrev det kända varningsbrevet som Gustav III nu inte brydde sig om, utmärker sig särskilt genom att vid majestätets säng »fälla strida tårar».

Polischef Henric Liljensparre är emellertid attentatsmännen på spåren. Dagen efter skottet, den 17 mars, blir Liljehorn arresterad liksom skytten Johan Jacob Anckarström (1762–1792). Ribbing häktas dagen efter och inom en vecka har ett fyrtiotal förmodade sammansvurna berövats sin frihet. Kunsken om ett attentat mot kungen är alltså vida spridd.

Efter utförda uppdrag återvänder Carl Didrik för att informera Gustav III. Ribbing finns på Operan, Liljensparre vet ännu inte namnet på attentatsmannen, även om han är förhoppningsfull om att denne finns bland operapubliken. Den misstänkte franske aktören återfinns sovande och oskyldig i sin bostad.

Majestätet måste emellertid återföras till slottet även om han bagatelliserar sin skada och framgångsrikt följer sin smärta. En länstol skaffas fram och Carl Didrik är en av de fyra som bär den konungaförsedda stolen ut till en väntande vagn. Denna har genom Carl Didriks försorg också försetts med en madrass så att den sårade kungen ska kunna färdas så bekvämt som möjligt till slottet.

Carl Didrik avslutar så dagen genom att – visserligen efter midnatt – ingå bland ett tjugotal uppvaktande, vilka likt nutida Säpomän omsluter den kungliga vagnen tills den når slottet. Här hjälper Carl Didrik också till med att bära upp Gustav III i en annan länstol till den stora sängkammaren.

Härefter är det tid att reflektera över hertig Karls förbud till hustrun att ta del i maskeradbalen. Till Carl Didriks känne-

dom har nu också kommit uppgiften att när kammarjunkare Isak Georg de Besche (1748–1825) mitt i natten ska informera hertigen om att brodern blivit skjuten »träffar honom den timma af natten då han vanligen låg i sin säng, fullt påklädd». Hertig Karl uppför sig också som många av attentatsmännen. Dagen efter skottet närmar han sig sin sårade broder i sängkammaren »gråtande stödd av två pager».

Hovstallmästare friherre Carl Didrik Hamilton af Hageby (1766–1848).

För Carl Didrik är det uppenbart att hertig Karl i förväg varit informerad om attentatet, vilket hertigen inte såg anledning att förhindra, då ett övertagande av makten hägrade. Vad som ytterligare stöder antagandet är att man i dag vet att den hertig Karl närliggande Carl Göran Bonde (1757–1840) kände till attentatsplanen.

Efter kungens död blir hertig Karl enligt samtida källor också mer samlad och beslutsför. Han bränner helt sonika upp broderns senaste testamente, där hertigen måste dela regeringsmakten, och förklarar ett tidigare, som ger honom avgörande makt över regeringen, som giltigt.

Dagen efter Gustav III:s död i slutet av mars 1792 råkar Carl Didrik ut för en allvarlig olycka. Då han deltar i en parad med den blivande Gustav IV Adolf råkar hans häst halka på en isfläck varpå hästen hamnar ovanpå sin ryttare. Från denna incident klarar sig emellertid Carl Didrik helskinnad och får därefter ett långt och fortsatt innehållsrikt liv. ☞

Ulf Hamilton

Adeln i Nederländerna

DEN NEDERLÄNDSKA ADELN består av familjer som tillhört ridderskapet i norra Nederländerna från 1579 (Utrechtunionen) och södra Nederländerna från 1795. Drygt 300 adliga ätter med cirka 10 000 ätte-medlemmar ingår, av vilka många är bosatta utomlands.

Hoge Raad van Adel, »adelns högsta råd» etablerades 1814 av arvprinsen, sedermera kung William I av Nederländerna. Vid den tiden ingick även dagens Belgien och Luxemburg. Föregångare till detta råd, Hoog Heraldiek Collegie, hade grundats av kung Louis Napoléon av Holland redan 1809. Som en del av ett nationsbyggande ansågs det viktigt att skapa en nederländsk adel. Den nya adeln bestod av familjer som antingen blev adlade, erkändes (som del av ridderskapet före 1579/1795) eller utländsk adel som inkorporerades. Adeln behöll sin politiska roll fram till 1848.

Efter första världskriget ansågs adeln som idé förlegad. Endast ett fåtal familjer adlades mellan 1918 och 1940. År 1953 togs ett hemligt beslut att inte längre adla några familjer, med undantag från framtida medlemmar av den kungliga familjen – så länge de var besläktade med den sittande kungen eller drottningen. Konsekvensen av detta beslut var att den nederländska adeln endast kunde utökas genom erkännande eller inkorporering av utländsk adel, i praktiken endast genom det senare. Mellan 1945 och 1994 inkorporerades runt tio familjer.

En ny lag tillkom 1994 som erkände adeln som historisk institution som skyddas genom lagstiftning. Efter denna lag blev det också svårare att inkorporera utländsk adel. Endast familjer som kommer från ett land med liknande lagstiftning kan inkorporeras, om de samtidigt söker nederländskt medborgarskap. Innan lagen från 1994 trädde i kraft fanns en tillfällig lösning, där familjer kunde inkorporeras utan att samtidigt söka nederländskt medborgarskap. Under den tiden inkorporerades fyra familjer, varav en

Hoge Raad van Adel: C.J.A. barones Snouckaert van Schauburg-Buchwaldt, H.C.R.M. baron de Wijckerslooth de Weerdesteijn, jonkheer J.P. de Savornin Lohman, ordförande, R.M. barones van Pallandt, jonkheer F.J.M.I. van Rijckevorsel van Kessel, M.R.M.M. Scheidius, sekreterare.

HOGHE RAAD VAN ADEL

Sedan 1814 har Hoge Raad van Adel haft fyra huvuduppgifter, vid sidan om att administrativt ansvara för sina arkiv och hålla dessa tillgängliga för allmänheten. Uppgifterna är att:

- Föra stamtavlor för den nederländska adeln.
- Vara rådgivande organ till inrikesministeriet i frågor som rör adeln.
- Vara rådgivande organ till inrikesministeriet vad gäller design av nya heraldiska vapen.
- Vara rådgivande organ till försvarsministeriet vad gäller design av nya emblem för den kungliga armén, flottan och flygvapnet.

Rådet ansvarar för all dokumentation rörande heraldiska vapen som blivit officiellt erkända, skapade eller ändrade. Det rör sig om nära 2 000 ritningar i färg för de adliga ätternas vapen och ungefär 2 500 vapen för de allra flesta statliga organisationer i Nederländerna och delvis Belgien.

Rådet består av en ordförande och fyra ledamöter. Ordföranden och minst två av ledamöterna måste vara av adlig härkomst. Samtliga nu sittande i rådet är adliga. Arbetet i rådet är oavlönat.

Kansliet består av fyra anställda.

Sedan 1923 har den nederländska adeln kvar två privilegier, av från 1815 ursprungligen fyra. Det är rätten till ett heraldiskt vapen och att en ärvd adlig titel alltid ska framgå och benämnas korrekt i offentliga dokument.

ÅLLONGREN I FINLAND NR 115

Medeltida frälsesläkt som härstammar från Finland. Nils Persson till Haiko i Borgå socken introducerades för ättens räkning 1625 med namnet Ållongren (efter vapnet) i Finland, till åtskillnad från den andra ätten med samma namn (Ållongren i Östergötland). Introduktionen skedde i tredje klassen, svenneklassen, men 1778 flyttades ätten upp till den då återinrättade andra klassen, riddarklassen. Ätten var enbart bofast i Finland och ansågs utgången på svärdssidan 1806. Emellertid fortlevde den i en gren som vid fredsslutet i Åbo 1743 hamnade på den ryska sidan av Finland. Den gick i rysk tjänst och överflyttade i mitten av 1800-talet till Ryssland och skrev sig Ollongren. Efter den ryska revolutionen flyttade en gren till Nederländska Indien (Indonesien) och på 1950-talet till Nederländerna.

Huvudmannen Alexander Ollongren

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

med familj införlivades i den nederländska adeln 2002. Dottern Kajsa Ollongren porträtterades i *Adelskalendern* 2019.

Källa: *Adelskalendern* 2019

Kajsa Ollongren (Ållongren i Finland), f. 1967. Inrikesminister och vice statsminister i Nederländerna. F.d. kommunalråd och vice borgmästare i Amsterdam.

ur ätten Ållongren i Finland.*

I den nya lagen stipuleras att adelskapet kan föras vidare även till utomäktenskapliga barn (födda 1 augusti 1994 eller senare). Denna något radikala innovation kan anses stå i strid med den del av lagstiftningen som erkänner den nederländska adeln som en historisk institution. När det gäller titlar kvarstår kravet på primogenitur.

År 1997 förkastade inrikesministeriet ett majoritetsförslag från parlamentet som skulle möjliggöra att arva adelskapet även på kvinnolinjen. Ministern hänvisade till det motsägelsefulla i att föreslå denna ändring genom att argumentera för ökad rättvisa (mellan män och kvinnor), eftersom det bara berörde en liten grupp i samhället som många skulle hävda innehar en ärvd social status, vilket är orättvist i sig. Alla sätt att göra adeln mer samtida anses vara ett steg bort från dess nutida roll som historisk institution. Frågan prövades även i Europadomstolen 1999. Man fann då att de privilegier som den nederländska adeln åtnjuter inte ska ses som medborgerliga rättigheter, utan endast som adliga privilegier. Sedan dess har inga andra försök gjorts att försöka nå ökad jämlikhet mellan kvinnor och män i denna historiska institution. ☞

Marc Scheidius, *Hoge Raad van Adel*

SWEDENBORG
VAPENRINGEN

WWW.VAPENRINGEN.SE
TEL 08-7164575

Meddelanden från Riddarhuset

VERKSAMHET

Verksamheten har under första halvåret 2019 präglats av idoga förberedelser inför adelsmötets öppnings- och slutmöte. Det är många detaljer som ska stämma och mycket som ska förberedas för att mötet ska avlöpa smidigt. Under perioden mellan adelsmötets öppnande och avslutning gäller det att riddarhuskansliet är berett att i olika frågor bistå riddarhusutskottet och adelsmötesdeltagare med information. Adelsmötet 2019 avslöpte enligt min mening organisatoriskt smidigt. Det är en pulshöjare för oss på kansliet och håller oss alla alerta, vilket är nyttigt.

Under 2019 har vår nya restauratör Sita von Essen satt sin prägel på verksamheten och vi är mycket nöjda med den service, flexibilitet och kvalitet som erbjudits från dag ett. Det är också glädjande hur ni ättemedlemmar verkat nöjda. Vi kommer under hösten att mer strukturerat höra av oss till er som gjort de lite större bokningarna för att följa upp hur ni upplevt service och kvalitet med vår restauratör.

De kommande tre åren kommer verksamheten att förutom det löpande arbetet också att påverkas av de projekt som adelsmötet beslutat.

AKTIVITETER

Den 18 juni var Riddarhuset fullsatt då vi arrangerade boksläppet av *Riddarhusets vapensköldar* i tre band. En mycket uppskattad kväll med mingel och en intressant inblick i hur ett sådant omfattande bokverk arbetas fram. Redaktör Johan Rosell och huvudförfattaren Magnus Bäckmark föreläste för en intresserad publik.

Riddarhuskansliet fortsätter sin utåtriktade verksamhet och kommer i samband med Släktforscardagarna i Borås att möta ättemedlemmar från västra Sverige för att berätta om vad som sker på Riddarhuset. Träffen sker på Gunnebo slott den 24–25 augusti och är inspirerad av de lyckade domåndagarna som arrangerades på Löfstad och Kronovalls slott under 2018. Givetvis

finns Riddarhuset representerat även på Släktforscardagarna i Borås under den aktuella helgen.

Under 2018 provade vi att bjuda in de ättemedlemmar som fyllt 18 under året för att informera om vår verksamhet och berätta hur man söker stipendier i de av Riddarhuset förvaltade fonderna. Även i år arrangerar vi en sådan träff – söndagen den 29 september, inbjudningar går ut via post.

Sommaren 2019 har vi på försök haft utökade öppettider, kl. 10.00–13.00 varje vardag. På det sättet hoppas vi att fler ska ta chansen att upptäcka och besöka vårt vackra Riddarhus.

INTERNATIONELLT

Under CILANES vårmöte i Paris representerades Riddarhuset av den tidigare riddarhussekreteraren Carl-Gustaf Åkerhielm, som även ansvarar för den svenska delen av ungdomsutbytet inom CILANE. Höstens möte är planerat till Lissabon och då representeras Riddarhuset av Johan Coyet och undertecknad.

Erik Drakenberg, riddarhussekreterare

CILANE

På vårmötet i Paris den 29 mars 2019 kunde det konstateras att ungdomsutbytet växer så det knakar, även om endast fem personer från de olika ländernas representationer var närvarande denna gång. Bland dessa fem diskuterades vad som fungerat och vad som inte fungerat under 2018. Vi var överens om att ansökningsblanketten måste utökas med någon/några enklare frågor om hälsotillstånd och allergier samt om riktlinjer för utbytet. En ny broschyr om hur och vad utbytet innebär ska också tas fram.

Mötet fortsatte dagen därpå. Efter dragning av föregående sammanträde i Helsingfors samt sedvanlig prövning av CILANES ekonomi för år 2018, diskuterades vad kommittén för *Admissions and Nobility* under ledning av Michael Sayer hade att rapportera. Spanien är fortfarande inte medlem i

CILANE på grund av för många olika associationer och oklarheter kring vem som egentligen är adlig, men nu har situationen börjat klarna och det är framför allt ungdomarna som ser till att verksamheten fungerar ändå. I Polen och Litauen är situationen ungefär likadan, men även här får ungdomarna sammankomsterna att fungera.

I framtidskommittén rapporterade Christina Antell att det förhoppningsvis snart ska sjösättas ett »CILANE 2.0». De tycker att man ska arbeta i smågrupper under lördag förmiddag och tagna beslut ska spikas under samma eftermiddag. Inga möten dagen innan således.

Från ungdomarna upp till 35 år rapporterades att Claës af Burén blivit omvald som ordförande i ytterligare två år.

Nästa möte hålls i Lissabon, Portugal den 4–6 oktober 2019.

*Carl-Gustaf Åkerhielm af Margrethelund,
ansvarig för CILANES ungdomsutbyte
i Sverige*

DOMÄNFÖRVALTNING

Det senaste årets mycket goda efterfrågan på timmer och massaved verkar ha passerat sin höjdpunkt. På grund av bland annat torka och granbarkborrar finns det nu ett stort utbud av grantimmer, inte bara i Sverige utan även i Tyskland och Polen. Sågarna kommer att lida brist på talltimmer vilket kan ge fortsatt goda priser på tallen.

Avyttringen av mark från Kronovall har gjort det möjligt att förvärva motsvarande areal för våra andra stiftelser. Efter flera försök har nu köpeavtal tecknats för totalt 270 ha skogsmark. Tillträde beräknas kunna ske under hösten.

Arrendatorn på Stjärnevik har sagt upp sig och efter utannonsering har många intressanta spekulanter anmält intresse. Ny hyresgäst har flyttat in i den nyrenoverade huvudbyggnaden på Stjärnevik.

Vid adelsmötet valdes Axel Lagerfelt in i direktionen. Axel är agronom, jord- och skogsbrukare från Östergötland, och kommer att axla Carl Henric Kuylenstiernas roll

som biträdande domändirektör. Jag vill passa på tillfället att rikta ett mycket stort och varmt tack till Carl Henric för våra tolv års synnerligen goda och nära samarbete i direktionen.

Hans von Stockenström, domändirektör

VÄRDEPAPPERS- FÖRVALTNING

Det första halvåret 2019 har präglats av generellt stigande börser och försiktig optimism som följde efter den kraftiga återhämtningen på världens börser i januari. I maj trappades dock handelskriget upp mellan USA och Kina som direkt resulterade i en sättning på den globala aktiemarknaden. Turerna kring Brexitavtalet ligger också kvar som ett orosmoment. Den amerikanska centralbanken har bytt fot och marknaden förväntar sig nu att styrräntan sänks eller lämnas oförändrad under en överskådlig framtid. Även Riksbanken förväntas skjuta upp de tidigare planerade räntehöjningarna, åtminstone fram till sommaren 2020.

De av Riddarhuset förvaltade fonderna var per sista juni 2019 upp med 13,07 procent.

Sten Ankarcrona, kassadirektör

KULTUR

I höstens kulturprogram uppmärksammas det nyligen utgivna trebandsverket om Riddarhusets vapensköldar dels med en föreläsning av bokverkets huvudförfattare Magnus Bäckmark, dels med ett heldags-symposium som anordnas i samarbete med Svenska Heraldiska Föreningen. Vid symposiet medverkar även ett antal av de forskare och skribenter som har bidragit med tematiska fördjupningstexter till de tre banden.

Utställningen *Ulrika Eleonora, adeln och Riddarhuset*, som skildrar en brytningstid i svensk historia då det karolinska enväldet övergick i frihetstid och hela 250 ätter adlades, fortsätter under hösten. I ett urval sköldebrev och historiska dokument belyses detta dynamiska skede och de massmobiliseringar som ägde rum under drottning Ulrika Eleonora d.y.s korta regeringstid 1719–1720.

I ett antal föreläsningar under hösten uppmärksammas också aktuell historisk litteratur av relevans för Riddarhusets verksamhet. Historikerna Göran Norrby, Ola Winberg och Dag Sebastian Ahlander föreläser med utgångspunkt i sina nyutkomna böcker *Bildt – historien om en släkt*, *Den statskloka resan*. *Adelns peregrinationer*

Haydns Skapelsen hade urpremiär i Sverige 1801 i Riddarhussalen. Oratoriet återuppfördes på Riddarhuset 1840 med den 19-åriga Jenny Lind i rollen som Eva. Den 13 oktober framför Drottningholms Barockensemble verket.

FOTO: NATIONALMUSEUM.

1610–1680 och Sverige vid avgrunden 1808–1814. Riddarhusgenealogen vid Finlands Riddarhus Johanna Aminoff-Winberg medverkar tillsammans med Fredrik Falkenberg vid en föreläsningsskväll i december som ägnas Sverige och Finland under den stora ofreden. År 2020 är det tvåhundra år sedan Jenny Lind föddes och detta jubileum uppmärksammas i januari med en föreläsning av teater- och musikforskaren Inga Lewenhaupt som talar på temat *Jenny Lind – megastjärna, mecenat, mönsterbildare*.

Konsertprogrammet bjuder på sedvanlig variation med ett utbud som spänner över klassisk musik och jazz med några av Riddarhusets återkommande samarbetsparter på musikområdet. I oktober står kammarmusiken i centrum då Riddarhuset är värd för Stockholm Chamber Music. Den 13 oktober framför Drottningholms Barockensemble Joseph Haydns stora oratorium *Skapelsen* för solister, kör och orkester, ett verk som första gången framfördes i Riddarhussalen 1801. Den 27 november ger DBE och Hjorthagens Vokalensemble traditionsenligt G.F. Händels *Messias* i den första svenska versionen som uruppfördes på Riddarhuset 1786.

Rebecka M. Adelswärd, direktionsledamot med ansvar för kultur och vetenskap

SVENSKA ADELSFÖRBUNDET

Svenska Adelsförbundets huvuduppgift är att ekonomiskt bistå behövande inom adeln, i första hand äldre och sjuka. Även ointroducerad adel kan komma i fråga. Många hjälpbehövande saknar egen förmåga att söka bidrag. Hör gärna av er till oss om ni känner till något ömmande fall.

Svenska Adelsförbundet anslöt sig 2017 till Riddarhusets värdepappersförvaltning i den så kallade Herculesfonden. Det har visat sig vara en klok åtgärd som innebär en god avkastning och möjliggör att förbundet fortsatt kan stödja behövande på ett bra sätt.

Vid Svenska Adelsförbundets årsmöte, som hölls på Riddarhuset den 23 april, omvaldes den sittande styrelsen. Henrik von Vegesack omvaldes som ordförande och Carl-Gustaf Åkerhielm till vice ordförande samt ansvarig för det internationella ungdomsutbytet tillsammans med Susanne Adlercreutz. Ulf Gyllenhammar är sekreterare. I ekonomiskottet ingår ordföranden, vice ordföranden, kassaförvaltaren Gabriel Hermelin samt Carl Johan af Kleen. Karin Lilliehöök Kihl är ansvarig för bland annat den årliga tejudningen (se nedan). Susanne Adlercreutz och Madeleine Reuterskiöld sköter kontakterna med Sällskapet Vänner till Pauvre Honteux inkluderande handläggning av ansökningar från medlemmar i Svenska Adelsförbundet att komma i åtnjutande av vissa lägenheter på Nockebyhem. Rutger Gyllenram och Carl-Gustaf Gyllencreutz ansvarar för kontakterna med Riddarhussällskapet. Styrelsen hade beslutat att inleda årsmötet med ett mingel i syfte att möjliggöra att förbundets medlemmar får tillfälle att bekanta sig ännu mer med varandra.

Svenska Adelsförbundet arrangerar årligen en tejudning för de ättemedlemmar i Stockholm med omnejd som under året fyller 70 år. Vid denna brukar Adelsförbundet bjuda på någon form av underhållning. Höstens tejudning kommer att ske onsdagen den 18 september och underhållningen denna gång kommer att bestå av sång och musik.

Svenska Adelsförbundet har åtagit sig att från svensk sida administrera det ungdomsutbyte som sker inom ramen för CILANE.

Upplysningar om förbundets verksamhet lämnas av sekreteraren Ulf Gyllenhammar, tel. 08-767 80 84 eller kassaförvaltaren, friherre Gabriel Hermelin, tel. 070-721 11 28.

Henrik von Vegesack, ordförande

RIDDARHUSSÄLLSKAPET

Efter en sommar med omväxlande sol och regn bjuder Riddarhussällskapet nu in till ett digert höstprogram, som knyter an till sällskapets uppgift att anordna sammankomster och utflykter med kulturhistoriskt innehåll.

Först en tillbakablick på verksamhetsårets vårprogram. Riddarhussällskapet startade verksamheten i januari 2019 med en guidad visning av det vackra Bernadottebiblioteket. I februari besöktes traditionsenligt Liljevalchs vårsalong, där intresserade medlemmar fick ta del av hur dagens konstnärer tolkar samtiden.

Vårprogrammet fortsatte med det välbesökta årsmötet den 14 mars på Riddarhuset. Sammanställande i valberedningen Ingegerd von Quanten och styrelseledamoten Thérèse Falkenberg avtackades för sina värdefulla insatser för föreningen. Thérèse Falkenberg kommer att fortsätta i föreningen, nu som sammanställande i valberedningen. Caroline Edelstam och Helene von Schwerin hälsades varmt välkomna som nya styrelseledamöter. Årsmötet avslutades med ett mycket uppskattat föredrag av counsellor Robert von Vietinghoff-Scheel från tyska ambassaden om *Sveriges aktuella position inom Östersjö-samarbetet och den civila/militära balansen mellan våra länder runt Östersjön*. I slutet av mars månad kunde medlemmar tillsammans med RAUK delta i skytteträning i Widforss skjutbiograf. Den 25 april inbjöds till en specialvisning av konstnären Gunnel Sahlins glaskonst på Galleri Doktor Glas. Den 25 maj anordnade vår franska systerorganisation en bal i centrala Paris på Cercle de l'Union Interallée. Höstprogrammet inleddes redan i augusti med buggkurs tillsammans med RAUK samt en bal i Köpenhamn.

Den 20–22 september hålls en internationell helg i natursköna Zürich. Den 26 september besöker vi en av Stockholms vackraste platser, Ersta Diakoni. Vår ciceron blir museiansvarige diakonen Urban Beckfjäll och den guidade turen avslutas, för de som vill, med en lätt lunch. Månaden avslutas med lerduvskytte på Skokloster den 29 september.

Den 6 oktober genomförs den traditionsenliga slotts- och herrgårdsutflykten då våra medlemmar är speciellt inbjudna till visning av Löfstad slott. Vår guide blir Per Stålebro, verksamhetschef på slottet. Därpå följer ett heraldiskt föredrag av Magnus Bäckmark, huvudförfattare till bokverket *Riddarhusets vapensköldar*, och riddarhusamanuensen Oscar Langenskiöld.

Den 10–13 oktober inbjuds till en CILANE-helg i Madrid. Riddarhusföreningarnas dag firar vi den 24 oktober, då sällskapets medlemmar tillsammans med Adelsförbundet och RAUK får se gömda skatter och unika föremål på Riddarhuset.

När novembermörkret gör sig påmint ordnas den 21 november en valsträning på Riddarhuset. Året når sin kulmen med Riddarhussällskapets välbesökta och mycket uppskattade bal helgen den 22–24 november och som avslutas den 5 december med traditionsenlig glögg. Varmt välkommen att delta i Riddarhussällskapets aktiviteter.

Claës af Burén

OM RIDDARHUSSÄLLSKAPET

Riddarhussällskapet är en ideell förening för Riddarhusets medlemmar med familjer. Föreningen ordnar föreläsningar, utflykter, guidade visningar och festliga sammankomster. Årsavgiften är 300 kronor för makar och 200 kronor för enskilda. Anmälan om medlemskap sker enklast via Riddarhusets hemsida eller via e-post: riddarhus-sallskapet.gea@gmail.com.

RAUK

Under 2019 firar RAUK 30 år och det uppmärksammar vi med många träffar och aktiviteter. Verksamhetsåret inleddes med årsmöte och en välbesökt vinterbal. På årsmötet fick föreningens styrelse tillskott av två nya pigga ledamöter, och jag fick förtroendet att bli ordförande under verksamhetsåren 2019/2020. Vi har hittills anordnat skyttedagar tillsammans med Riddarhussällskapet, vinprovningar, after works samt besök på Riddarhusets kulturkvällar och konserter. Sommaren avslutades med danskurser och sommarbal. Ännu är året inte slut så det finns mycket kvar att se fram emot!

Styrelsen vill passa på att tacka alla som är engagerade i föreningen, som hjälper till och deltar då vi anordnar och planerar aktiviteter. Det är alltid extra roligt då medlemmar engagerar sig och kommer med förslag på evenemang. Vinprovningen var ett av dessa och eftersom det var mycket uppskattat planeras ytterligare en provning under hösten. Förutom detta blir det mer skytte på Skokloster, danskurser, julbord och glöggmingel. Vi vill även påminna alla om att hålla särskild uppsikt efter en inbjudan från oss och Riddarhuset till er som precis fyllt 18 år. Ert engagemang är viktigt så att

föreningen kan leva i minst 30 år till. Alla mellan 18–35 år är varmt välkomna att söka medlemskap i RAUK då vi som sagt alltid önskar att bli fler. Hoppas vi ses!

Jakob Stuart, ordförande

OM RAUK

RAUK (Ridderskapet och Adeln's Ungdomsklubb) är en ideell förening för dig mellan 18–35 år som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt. RAUKS syfte är att fördjupa kontakterna och stärka gemenskapen inom den unga svenska adeln och belysa adelns roll i historien.

Medlemskap är kostnadsfritt och du registrerar dig på riddarhuset.se. RAUK verkar även för att stärka gemenskapen med de systemorganisationer i Europa som samarbetar genom den gemensamma föreningen CILANE.

RAUKS huvudsakliga arrangemang är vinterbalen i februari och sommarbalen i augusti. Vartannat år arrangeras i anslutning till sommarbalen en internationell helg för medlemmar ur CILANE. Utöver balerna erbjuder vi många kulturella och sociala aktiviteter, allt från after work till föreläsningar. Vare sig du vill delta ofta eller mer sällan ger ditt medlemskap i RAUK tillgång till ett stort nätverk och möjlighet att träffa nya vänner och bekanta.

BARN- OCH UNGDOMSDAG PÅ RIDDARHUSET

Söndagen den 17 november 2019 kl. 14–16 välkomnas alla adliga barn och föräldrar (medföljare) till Riddarhuset. Inbjudan gäller även barn och föräldrar (medföljare) till åter inom Ointroducerad Adel i Sverige. Det blir lättis presentation av Riddarhuset som passar barn 10–16 år.

Tanken är att föräldrar och barn ska lära känna varandra genom trivsamt samvaro i Riddarhuset. Genom samarbetet med CILANE lämnar vi även en kort information om vad ungdomsutbytet i Europa innebär.

Riddarhuset bjuder på smörgås och dryck till alla deltagare oavsett ålder. Ingen kostnad för deltagandet. O.S.A. senast 8 november till carlgustaf.akerhielm@riddarhuset.se

*Välkomna önskar
Svenska Adelsförbundet*

INFORMATION FRÅN Finlands Riddarhus

VERKSAMHET

För 156 år sedan invigdes Riddarhuset i Helsingfors. Det havsnära klimatet har tårt hårt på den vackra byggnaden och därför pågår nu en omfattande fasadrenovering. Arbetet utförs i tre faser och började med den södra, mest angripna fasaden. I samband med renoveringen har fasadens riks- och landskapsvapen färglagts enligt arkitekten Chiewitz ursprungliga ritningar och skisser. Tidsplanen ser ut att hålla och i september tar vi bort byggnadsställningarna och avtäckar den nya fasaden i all sin prakt.

Riddarhusdirektionen har beslutat att ge ut medlemstidskriften *Vårt Riddarhus* en gång per år och 2019 års nummer utkommer i mitten av november.

Under innevarande år ska hemsidan för Finlands Riddarhus uppdateras. Arbetsgruppen består av kanslipersonalen och redaktören för *Vårt Riddarhus*, Louise Ribbing, som tillsammans har identifierat behoven för hemsidans prioriterade målgrupper, det vill säga kunder för uthyrning, forskare/släktforskare och ättemedlemmar. Hemsidan kommer att

vara trespråkig – på svenska, finska och engelska – och den mer statiska, historiska informationen kommer även att finnas tillgänglig på franska, italienska, ryska, spanska och tyska.

Finlands Riddarhus har glädjen att få stå värd för en stor del av De Svenska Historiedagarna som ordnas i Helsingfors 4–6 oktober 2019 med temat *Finland och Sverige. En sammanflätad historia*. Invigningen och ett antal seminarier äger rum på Riddarhuset. Övriga seminarier hålls på närbelägna Svenska Litteratursällskapet och Finska Litteratursällskapet.

Johan von Knorring, riddarhuskamrerare

GENEALOGI

Finlands Ättartavlor del III I–P utkommer i oktober–november och därefter påbörjas omgående arbetet med följande volym, Q–S. Vi inleder med att läsa igenom alla ätter en gång för att sedan skicka ut korrektur till berörda ättemedlemmar under 2020.

Ättartavlorna kan beställas à 58 euro + frakt via e-post till amanuens@riddarhuset.fi.
Johanna Aminoff-Winberg, riddarhusgenealog

KONSERTPROGRAM HÖSTEN 2019

Residensserien, Finska barockorkestern, FiBO

13 okt. Orfeo
24 nov. Elements, 30-årsjubileumskonsert
20 dec. Die Kunst der Fuge, julkonsert för två cembalo

Övriga konserter

8 sep. Kim Borg 100-årsjubileumskonsert
10 sep. Uuden Ajan Ensemble Magnus Lindberg-festival
16 sep. Italiens kulturinstitut – En resa i den europeiska musikens värld
8 okt. Armas Järnefelt 150-årsminneskonsert
19 okt. Kaaderilaulajat, 25-årsjubileumskonsert
21 okt. Damkören Naiskuoro KYN
6 nov. Piano Espoo Klassiskt på Riddarhuset till Fellner – Schubert

Med reservationer för ändringar.

För mer information om konserter och biljetter, vänligen se riddarhuset.fi.

Ungdomsutbyte inom CILANE

COMMISSION D'INFORMATION ET DE LIAISON DES ASSOCIATIONS NOBLES D'EUROPE

Sedan många år har man inom CILANE utvecklat en verksamhet som erbjuder tonåringar (13–17 år) möjlighet till ungdomsutbyte. Verksamheten bär namnet *Youth Exchange of CILANE*. Man erbjuder även andra aktiviteter under sommarlovet, exempelvis segling på större skepp på holländska kanaler med professionell besättning och de mycket populära och välorganiserade cykelturerna under fyra dagar i Tyskland.

Svenska Adelsförbundet representerar Sverige inom *Youth Exchange*.

Rent praktiskt kan det gå till så här:

En adelsfamilj i Tyskland har en tonåring som gärna skulle vilja komma till Sverige i till exempel en vecka. Eftersom familjen inte har egna svenska kontakter, vänder man sig till den tyska representanten i Youth Exchange of CILANE. Denna meddelar sig med Sveriges motsvarighet som undersöker om det finns någon adelsfamilj som kan vara intresserad av att få en besökande tonåring, helst en familj med egna tonåringar. Kontakterna sköts fortsättningsvis sedan direkt mellan familjerna i

Tyskland och Sverige. På samma sätt kan svenska adelsfamiljer omvänt utnyttja CILANES stora nätverk i övriga Europa.

Det är också möjligt att låta svenska tonåringar besöka familjer i andra europeiska länder utan att ta emot ungdomar därifrån, även om detta inte är huvudtanken.

Förmedlingen sköts ideellt och är helt kostnadsfri för båda parter!

Deltagande länder är Belgien, Finland, Frankrike, Holland, Italien, Kroatien, Portugal, Ryssland, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland, Ungern och Österrike. England är mycket efterfrågat som utbytesland, varför ett intensivt arbete pågår för att hitta en lämplig kontaktperson där.

Undertecknad tar gärna emot förfrågningar och intresseanmälningar för sommaren 2020, helst per e-post.

för Svenska Adelsförbundet
Carl-Gustaf Åkerhielm af Margrethelund, vice ordförande
E-post: carl-gustaf.akerhielm@riddarhuset.se
Tel: 070-341 97 17

Riddarhuset bakom kulisserna

Följer du Riddarhuset på Instagram?

Vad händer egentligen bakom Riddarhusets vackra fasader? Jo, under ett år äger cirka 165 olika evenemang rum – allt från släktföreningarnas styrelsemöten i Släktföreningarnas rum till Vitterhetsakademiens årliga högtidssammankomst med prisutdelning i Riddarhussalen och däremellan kulturkvällar och konserter, symposier och guidningar. Om du följer Riddarhusets Instagram får du ta del av vardagen på Riddarhuset och se vad som händer bakom kulisserna. Du får bland annat reda på vad som sker i huset efter turisttimmen kl. 11–12 på vardagarna och följa med kansliet på Släktforskararkryssningar och medlemsträffar runt om i Sverige. Som följare får du också en liten notis som påminnelse när det är kulturkvällar och konserter ur Riddarhusets kulturprogram som du inte vill missa. Välkommen till Riddarhuset på Instagram!

Karin Lilliehöök Kihl, instagramansvarig

EFTERLYSNING

Det maritima arvet

– havets riddare från Hans Wachtmeister till Evert Taube

Under 2020 kommer det maritima arvet att vara ett betydelsefullt tema i Riddarhusets kulturverksamhet. I föreläsningsserier och utställningar är avsikten att spegla och skildra våra hav och kuster som en central arena för Sveriges militära och civila verksamheter i äldre tid och därmed ett fält där adeln kom att verka och även utöva ett betydande inflytande under flera århundraden.

Till utställningarna efterlyser Riddarhuset nu nautiska föremål, konstverk, ritningar och böcker samt berättelser om skilda levnadsöden – gärna biografiskt material i form av dagböcker och teckningar – som kan bidra till att belysa Riddarhusets maritima arv.

Vänligen kontakta riddarhusamanuens Oscar Langenskiöld, e-post: oscar.langenskiold@riddarhuset.se.

Havet har under alla tider varit en zon där makt och inflytande manifesterats i relationen mellan länder och av avgörande betydelse för kontakterna med omvärlden – som handelsväg, politisk spelplan och krigsskådeplats. Den svenska sjöfarten och marina utvecklingen har därmed haft en stor betydelse i svensk historia. Havet har även haft en stark symbolisk laddning och inspirerat många konstnärer och diktare till havsmotiv och skildringar av livet till havs.

Projektet »Det maritima arvet – havets riddare från Hans Wachtmeister till Evert Taube» är led i arbetet med att belysa olika aspekter på det historiska arv Riddarhuset förvaltar och fördjupa kunskapen om den svenska adeln och dess historiska roll.

Rebecka M. Adelswärd

Vapnet för adliga ätten Gyllenskepp nr 902. FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Sök ur fonderna digitalt – senast den 15 oktober

En av de stora förmånerna med att tillhöra en på Riddarhuset introducerad ätt är möjligheten att söka stipendier – främst för helhetsstudier på universitetsnivå – och understöd.

Riddarhuset förvaltar 330 stiftelser och delar varje år ut cirka 50 miljoner kronor i ekonomiskt stöd enligt de statuter (bestämmelser) som satts upp av den som en gång bildade stiftelsen.

Du behöver inte själv veta vilken fond du är behörig att söka ur, det hanterar Riddarhusets stiftelsehandläggare – numera med hjälp av ett digitalt beslutsstöd. Den som är intresserad kan ändå läsa korta sammanfattningar av stiftelsernas statuter i Riddarhusets kungörelser som finns att ladda ner digitalt på riddarhuset.se. Där finns också länkar till de digitala ansökningsidorna som går att logga in på med BankID.

Förra året lanserades den digitala stipendieansökan. Nytt för i år är att det också går att ansöka om understöd digitalt. Den som vill ansöka om understöd på blankett får kontakta Riddarhusets kansli för att rekvidrera en sådan men från och med 2020 är det endast den digitala ansökan som gäller, både för stipendier och understöd.

Till ansökan behövs en hel del underlag – ekonomiska redovisningar från banker och kapitalinstitut, specifikationer från Skatteverket, studieintyg och liknande. Alla sökanden uppmanas därför att påbörja sin ansökan i god tid före den 15 oktober.

Välkommen med din ansökan!

År 2019 delades det ut 21,5 miljoner kronor till 735 stipendiater. Några duktiga stipendiater som tilldelades högre stipendier är:

Henrik Wachtmeister, doktorand i Naturresurser och hållbar utveckling vid Uppsala universitet.

Löfvenskjöldska reststipendiefonden

Agnes von Gegerfelt, studerande på landskapsarkitektprogrammet vid Sveriges lantbruksuniversitet.

*Kammarherre C.J.A.
Roos af Hjelmsäter fond*

Riddarhusets kungörelser har tidigare publicerats i Arte et Marte men finns nu att läsa eller ladda ner på riddarhuset.se. Där finns också en länk till den digitala ansökningsidan för både stipendier och understöd.

Louise Gyllenram, studerande på läkarprogrammet vid Örebro universitet.

*Kammarherre C.J.A.
Roos af Hjelmsäter fond*

Oskar Falkenberg, civilingenjörstudier i system i teknik och samhälle vid Uppsala universitet.

*Hovjunkare J.O. Bergenstiernas
testamentsfond*

Lovisa Ehrenkrona, Master of Music Performance vid Norges Musikkhøgskole och Master i klassisk violin vid Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten

*Fröken Hanna Roos af Hjelmsäter
testamentsfond*

Ludvig Mörner, civilingenjörstudier i teknisk fysik vid Umeå universitet.

Carl Scheffers fond

Terese Bergenstråhle, civilingenjörstudier i miljö och vattenteknik vid Uppsala universitet.

von Stockenströmska fonden

RIDDARHUSET OCH GDPR

Med anledning av den nya EU-förordningen om dataskydd, GDPR, har Riddarhuset gjort en översyn av rutinerna för hantering av personuppgifter. Ett dokument som beskriver hur Riddarhuset hanterar personuppgifter har tagits fram och finns att läsa på Riddarhusets hemsida, riddarhuset.se. Vi är angelägna om att hantera personuppgifter med hög säkerhet. Endast behöriga anställda och uppdragstagare som behöver behandla dina personuppgifter för att vi ska kunna uppfylla våra ändamål har tillgång till dem.

För behandling av ättemedlemmars personuppgifter gäller i korthet följande: I Riddarhusets dataregister Riddarhusprogrammet finns, förutom information från ättemedlemmarna själva, information från offentliga källor. Dessa uppgifter samlas i Adelsregistret, Stiftelserregistret och Kapitulationsregistret. Riddarhuset behöver uppgifterna för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt Riddarhusordningen och som anknuten förvaltare till de stiftelser som Riddarhuset förvaltar. Till dessa skyldigheter hör att ha en korrekt förteckning över vilka som tillhör de ätter som bildar Ridderskapet och adeln, bland annat för att kunna avgöra vem som har representationsrätt på Riddarhuset i samband med adelsmöte och vilka som är behöriga till medel från stipendie- och understödsfonderna. Genealogierna har dessutom stor betydelse för forskningsändamål. Vidare behöver Riddarhuset ibland ha kontakt med sina medlemmar varvid adressuppgifter från Adelsregistret används, ibland även för släktföreningars räkning.

Du har rätt att få felaktiga eller ofullständiga uppgifter rättade eller kompletterade om det är relevant givet ändamålet med behandlingen. Du har rätt att i vissa fall få dina uppgifter raderade. Du har rätt till begränsning av behandlingen av dina uppgifter och rätt att invända mot densamma. Du har rätt att få veta varifrån de behandlade uppgifterna kommer, om inte från dig själv. Du har också rätt att få tillgång till våra behandlade uppgifter om dig, ett så kallat registerutdrag. Riddarhussekreteraren är kontaktperson för alla frågor som rör GDPR, e-post gdpr@riddarhuset.se. Läs gärna mer på riddarhuset.se.

Heraldica Varia

DONATIONER

En donation innebär att Riddarhuset får föremålet som gåva. Det löser en gång för alla problem vad gäller till exempel bodelning och säkrande av föremålets förvaringsmiljö.

OMVANDLING AV DEPOSITION TILL DONATION

Jag vill passa på att uppmuntra de av våra läsare som vet med sig att de har deponerat ett sköldebrev i Riddarhuset att överväga att omvandla det till en donation. Fördelarna med detta är många, bland annat erhålls en livstidsprenumeration på *Adelskalendern* och rör det sig dessutom om en levande ätt så publiceras vapnet med dess blasonering på en helsida i nästa *Adelskalender*. Kontakta gärna undertecknad för ytterligare information.

TAUBE AF ODENKAT, TAUBE, RIKSGREVINNA VON TAUBE OCH VON HESSENSTEIN

Huvudmannen, greve Gustaf Taube, Lidingö, har omvandlat fyra sedan 1996 på Riddarhuset deponerade föremål till donationer: friherrebrevet i original för friherrliga ätten Taube af Odenkat, nr 110, grevbrevet i original för grevliga ätten Taube, nr 112, det tysk-romerska riksgrevinnebrevet för Hedvig Ulrica Taube och det tysk-romerska riksgrevbrevet för bröderna Fredrik Vilhelm och Carl Edvard von Hessenstein.

TAUBE AF ODENKAT

Viceamiralen sedermera amiralen Friedrich Edvard Taube (ca 1648–1703) ska enligt friherrebrevet ha upphöjts i friherrlig värdighet redan 1692. Några andra uppgifter som bekräftar detta återfinns dock inte i exempelvis riksregistraturet. Ätten introducerades den 30 januari 1714, vilket senare skulle räknas som 1719, med namnet Taube af Odenkat under nr 110. Sköldebrevet utfärdades först den 8 april 1719 i residenset i Stockholm av Ulrika Eleonora.

I mitten av skölden hittar vi det urgamla Taubiska stamvapnet, en stubbe med två gröna blad i gyllene fält. I den friherrliga sköld-

Friherrliga ätten Taube af Odenkat nr 110.

den ser vi i det första och fjärde fältet en svart mur med tinnar i silverfält, vapnet för ätten Wrangel. Friedrich Edwards mor hette Elisabeth Catharina Wrangel (född 1629) och hans hustru hette Beata Elisabeth Wrangel af Adinal (levde 1705). Lejonen med tillhörande attribut i andra och tredje fältet återfinns även i vapnet för friherrliga ätten Taube af Karlö, nr 34, men då med andra färger.

TAUBE

Friedrich Edvard Taubes son, riksrådet och överamiralen friherre Edvard Diedric Taube af Odenkat (1681–1751), upphöjdes i grevlig värdighet den 12 december 1734 på Stock-

Grevliga ätten Taube nr 112.

Tysk-romerska riksgrevinnan von Taube.

holms slott av Fredrik I med namnet Taube. Grevebrevet utfärdades först den 8 december 1801 på Gripsholms slott av Gustav IV Adolf varvid vapnet förändrades. Ätten introducerades den 27 mars 1802 under nr 112.

Hjärtvapnet är detsamma. Det första fältet med schackrutor i silver och rött är det Falkenbergska. Edvard Diedrics hustru hette Christina Maria Falkenberg af Trystorp (1686–1753). I andra fältet finns ett fullriggat skepp passande en amiral. Riksrådshatten i det tredje fältet är attribut för ett riksråd. Det fjärde blå fältet med fem gylene eldslågor kan möjligen vara inspirerat av hans farfars mormors, Gertrud Dorotea von Stryk, vapen. Fält fem och sex har sitt ursprung i det friherrliga vapnet.

TYSK-ROMERSKA RIKSGREVINNAN HEDVIG ULRICA VON TAUBE

Greve Edvard Diedric Taubes dotter, hovfröken Hedvig Ulrica Taube (1714–1744), mest känd som Fredrik I:s mätress, förklarades som tysk-romersk riksgrevinna den 2 februari 1743 i Frankfurt am Main av tysk-romerske kejsaren Karl VII. Vissa historiska källor anger att hon då skulle ha erhållit namnet von Hessenstein, men i sköldbrevet anges hon dock endast som von Taube.

Det tysk-romerska diplomtet är klätt i rött sidensammet. Vapnet är magnifikt målat men mycket enkelt i sin komposition. Det är endast det Taubska stamvapnet som uppehålls av tre lejon som agerar sköldhållare.

VON HESSENSTEIN

De naturliga sönerna av Fredrik I av Sverige, regerande lantgreve av Hessen-Kassel, och grevinnan Hedvig Ulrica Taube, sedermera riksgrevinna von Taube, Fredrik Wilhelm

Grevliga ätten von Hessenstein nr 82.

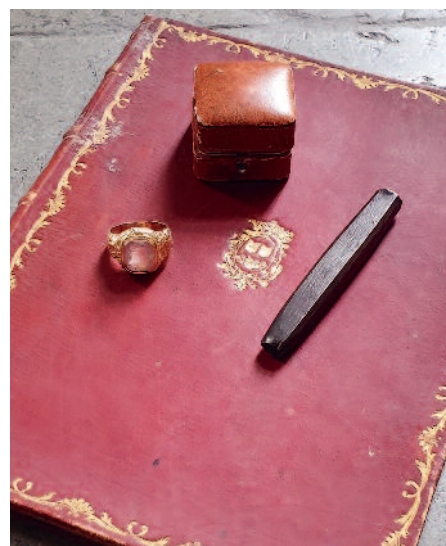
(1735–1808) och Carl Edvard (1737–1769), utnämndes till tysk-romerska kejsarliga riksgrevar den 28 februari 1741 i Dresden av kung August III av Polen, kurfurst Fredrik August II av Sachsen, med namnet von Hessenstein. Bröderna erhöll svenska greve-titlar den 29 mars 1742 på palatset i Stockholm av Fredrik I. Ätten introducerades den 16 september 1743 under nr 82.

Det är alltså det tysk-romerska diplomtet från 1741 som donerats till Riddarhuset. Tyvärr är sidan med vapenritningen och en del av blasoneringen utskurna ur sköldbrevet. Om det tysk-romerska vapnet är identiskt eller likt det svenska vapnet får framtida forskning fastställa. I denna artikel illustreras vapnet med en bild på vapenplåten i Riddarhussalen. Notera hur mycket vapnet påminner om det svenska kungliga vapnet med silverströmmarna i blått fält. Att kronan svävar över huvudet på det gylene lejonet indikerar den illegitima börden. Den Taubska börden markeras i den undre stolpen i vapenskölden.

Greve Fredrik Wilhelm von Hessenstein kom vidare att förklaras som svensk furste den 28 april 1785. Endast två svenska adliga furstliga värdigheter har utdelats. Den andra till greve Vilhelm Malte Putbus den 25 maj 1807. Ingen av dessa svenska furstliga ätter blev introducerade på Riddarhuset.

HAIJ

Huvudmannen, friherre Bertil Haij, Billdal, har donerat följande tre föremål: en vapenring i guld med vapnet för friherrliga ätten Haij, nr 362, en stålstans med vapnet för samma ätt samt ett handskrivet dokument i

Friherre Bertil Haijs donation.

ett inbundet rött skinnband med vapnet för adliga ätten Haij, nr 1187, på framsidan, innehållande handskrivet material ställt till Svea Rikes Ständer angående »Tryckfrihetslagen».

Se *Heraldica Varia* i *Arte et Marte* 2014:2 om sköldbrevet i original för adliga ätten Haij, nr 1187 och friherrebrevet i original för friherrliga ätten, Haij nr 362 som tidigare donerats av friherre Bertil Haij.

FASTEBREV

Huvudmannen, greve Carl-Gustaf Wrangel af Sauss, Täby, har donerat ett fastebrev på pergament i original från den 3 januari 1637 med tre vidhängande sigill. Ett fastebrev är den handling (kontrakt) som beskriver vem som säljer, eller överläter, en egendom till någon annan. Fastebrevet är oftast bevitnat av häradsrätten eller tolv gode män. Detta fastebrev är på tyska och svårläst. Men man kan utläsa att det rör en Hans Wachtmeister som säljer någon form av egendom till en Herman Wrangell. Fastebrevet är bevitnat av en oidentifierad skrivare i Reval.

GUSTAFSCHÖLD

Herr Jan von Gerber, Viken, har donerat två vackra damastservetter från 1770-talet med vapnet för utdöda adliga ätten Gustafschöld, nr 2107. Dessa har tillhört Abraham Helli-chius, adlad Gustafschöld (1723–1792).

SIGILLAVTRYCK

Huvudmannen, herr Carl Johan af Kleen, Stockholm, har donerat två inramade ark med äldre sigillavtryck.

Adliga ätten Bäärnhielm nr 1196.

DEPOSITIONER

En deposition innebär att äganderätten fullt ut kvarstår hos deponenten men att sköldebrevet kostnadsfritt förvaras i Riddarhusets arkiv.

BÄÄRNHIELM

Huvudmannen, herr Henrik Bäärnhielm, Hässelby, har deponerat sköldebrevet i original för adliga ätten Bäärnhielm nr 1196.

Kaptenen vid Närke-Värmlands regemente sedermera överstelöjtnanten Peter Ambjörnsson Bäärn (1648–1726), adlades den 30 augusti 1689 på Höjentorps kungsgård i Västergötland av Karl XI med namnet Bäärnhielm. Ätten introducerades den 3 november 1693 under nuvarande nr 1196.

Vapnet är delvis talande med en silverfärgad hjälm ovanför två korslagda gyllene fanor och en heraldisk lilja av silver i blått fält. Infanterifanorna och hjälmen ska tolkas som krigarattribut som anspelar på Peter Bäärnhielms tjänst som kapten.

BÄFVERFELDT

Fru Yvonne Bäfverfeldt, Askim, har deponerat sköldebrevet i original för adliga ätten Bäfverfeldt nr 515.

Justitierepresidenten i Göteborg Petrus/ Peder Canuti Carolstadius Canutius (1607–1653), adlades den 29 september 1650 på Stockholms slott av Kristina med namnet Bäfverfeldt. Ätten introducerades den 15 november 1652 under nuvarande nr 515.

Skölden är delad i guld och blått med en löpande bäver i det övre fältet och en silverfärgad lilja i det undre. Detta är den enda bävern i svensk adelsheraldik, möjligtvis med undantag för adliga ätten Belfrage, nr 782, som har tre, inte helt säkert artbestämda, avslitna djurhuvuden i sitt vapen.

En något långsökt förklaring till denna unika bäver är att Peder Bäfverfeldt var född i Karlstad där det finns gott om sådana djur.

INLÅNAT OCH DIGITALISERAT

Många sköldebrev finns i privat ägo. Riddarhuset vill gärna ta del av dessa och erbjuder därför en kostnadsfri digitalisering av föremålen med högupplöst skanning. Innehavaren av sköldebrevet erhåller ett USB-minne med bilderna.

ADELSWÄRD

Friherre Gustaf Adelswärd, Adelsnäs, Åtvidaberg, har till Riddarhuset utlånat följande handlingar för digitalisering: sköldebrevet i original för utdöda adliga ätten Adelswärd, nr 1707, en samtida sköldebrevskopia för

samma ätt, friherrebrevet i original för friherrliga Adelswärd nr 249, grevebrevet i original för utdöda grevliga Adelswärd nr 138 samt fideikommisshandlingar för Adelsnäs.

Det mest fascinerande med detta inlån är att sköldebrevskopian och grevebrevet »upptäcktes» på Adelsnäs inför transporten till Riddarhuset. Det förekom ingen tidigare dokumentation om att dessa handlingar existerade och var bevarade.

Ryttmästaren vid Svenska Adelsfanan Johan Hultman (1690–1729), adlades tillsammans med sin så kallade svåger, som i själva verket var hans svärmoders systers svärson, löjtnanten vid Svenska Adelsfanan sedermera ryttmästaren Leonhard Keijser (1687–1756), den 10 december 1719 i Stockholm av Ulrika Eleonora med namnet Adelswärd. Ätten introducerades 1720 under nr 1707.

Vapnet för den adliga ätten kan beskrivas som en gyllene spets i ett blått fält och

Adliga ätten Bäfverfeldt nr 515.

överst belagd med av en sågskura bildad ginstam av silver. Vapnet är delvis talande med ett svärd trätt genom en grön krans i fältet av guld. De gyllene kulorna i de blå fälten och den röda moletten (sporrklingan) i silverfältet är passande symboler för kavalleri-officerare vid adelsfanan.

Den samtida sköldebrevskopian för den adliga ätten är i det närmaste identisk med originalsköldebrevet. Den är något mindre påkostad, saknar det kungliga sigillet och monarkens underskrift är inte av hennes egen hand. Dessa samtida sköldebrevskopior är relativt ovanliga. Syftet med dem var troligen att när två personer adlades samtidigt så tillverkades en dubblett för den ene av dem.

Johan Adelswårds son, krigsrådet sedermera tituläre landshövdingen Johan Adelswård (1718–1785), upphöjdes i friherrlig värdighet den 11 december 1770 på Stockholms

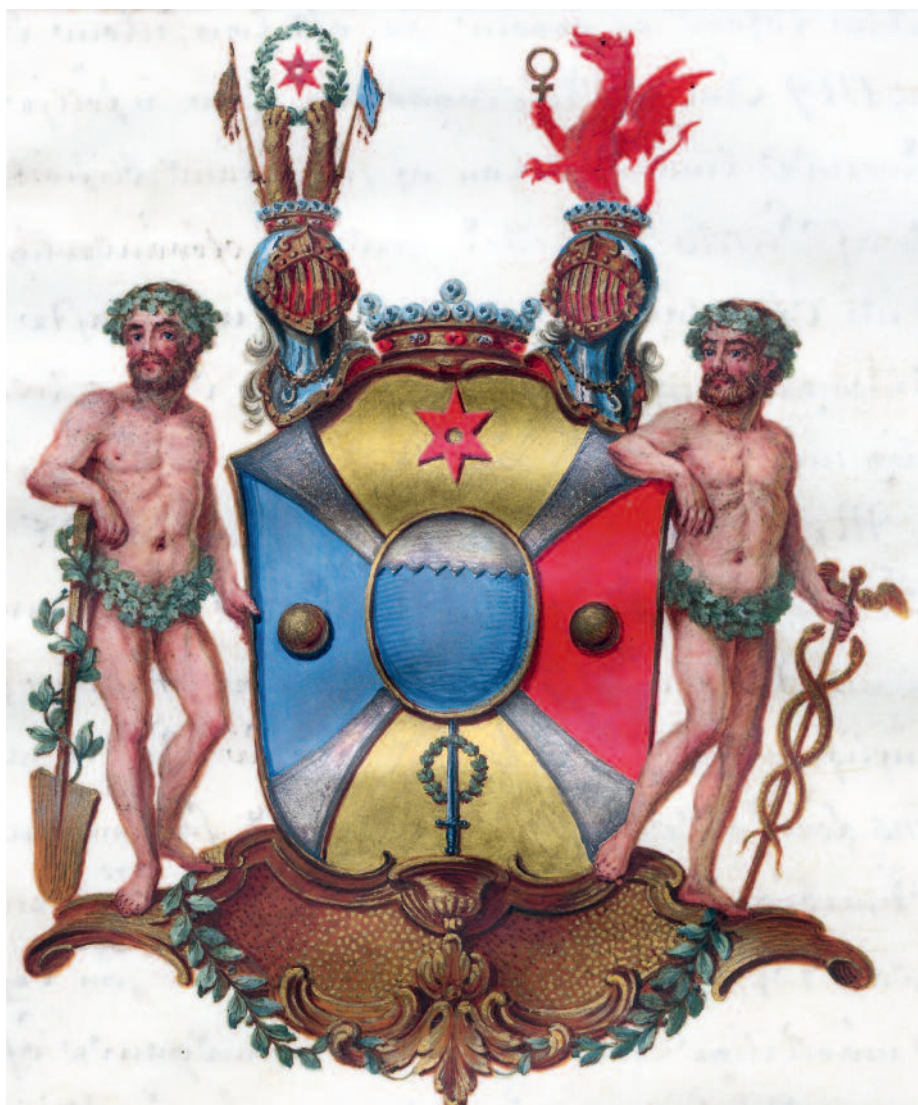
Adliga ätten Adelswård nr 1707.

Adliga ätten Adelswård nr 1707, sköldebrevskopia.

slott av Gustav III. Ätten introducerades den 12 september 1772 under nr 249 varvid den adliga ätten utgick.

I det friherrliga vapnet har intressanta förändringar skett. Det adliga stamvapnet har blivit ovalt och starkt förenklat och kvar

Friherrliga ätten Adelswård nr 249.

Grevliga ätten Adelswård nr 138.

finns bara det blå fältet med ginstammen i silver. De övriga föremålen har flyttats ut i de fyra nya fälten som här har uppstått genom att vapnet är fyrstyckat med hjälp av ett andreskors i silver.

Överstekammarjunkaren, chefen i survive för kronprinsens hov, ståthållaren vid Ulriksdals och Haga slott sedermera statsrådet och en av rikets herrar, friherre Eric Reinhold Adelswård (1778–1840), upphöjdes i grevlig värdighet enligt 37 § i 1809 års regeringsform, innebärande att endast huvudmannen innehar grevlig värdighet, den 19 juni 1823 på Stockholms slott av Karl XIV Johan. Ätten introducerades den 1 juni 1825 under nr 138.

Det kan vara svårt att se skillnader mellan det friherrliga och det grevliga vapnet

Fideikommissbrev Adelsnäs.

men om man tittar noggrant så ser man att det ena standaret i högra hjälmprydnaden har skiftat färg från blått till rött. Den nyttillkomna mittersta hjälmprydnaden med palmträdet är hämtat från Eric Reinhold Adelswärd's moders, Eva Helena von Fersen (1759–1807), vapensköld.

Den grevliga ätten Adelswärd kom att ut-

slockna på ett ovanligt sätt. Eric Reinhold Adelswärd's son, sedermera löjtnanten vid Livregementets dragonkår, Eric August Adolph Adelswärd (1817–1853), som blivit greve vid faderns död, avstod med kungligt tillstånd den 30 november 1840 för sig och efterkommande från värdigheten, varvid den grevliga ätten utgick.

Landshövdingen Johan Adelswärd (1718–1785) instiftade den 20 december 1781 fideikommisset Adelsnäs vilket genom Kungl. Maj:ts konfirmation 1783 bildade »Baroniet Adelswärd», det enda i sitt slag i riket.

Fideikommisshandlingarna kräver en omfattande genomgång innan de kan beskrivas rättvist. De är inbundna på samma sätt som

ett sköldebrev med Gustav III:s underskrift och vidhängande sigill i metall dosa. I samma volym finns kompletteringar till fideikommisshandlingarna ända fram till 1930.

AF WETTERSTEDT

Huvudmannen, herr Johan af Wetterstedt, Stockholm, har till Riddarhuset utlånat vapenskissen i original för friherrliga ätten af Wetterstedt, nr 327 för digitalisering.

Direktören vid första lantmäterikommis- sionen sedermera överdirektören för general- lantmäterikontoret och tillika landshövdingen i Uppsala län, presidenten Eric Wetterstedt (1736–1822), adlades den 7 oktober 1772 på Stockholms slott av Gustav III med namnet af Wetterstedt. Ätten introducerades den 9 maj 1776 under nr 2093, vilket 1801 ändra- des till 2093 B.

Vidare kom Eric af Wetterstedt att upp- höjas jämte äldste sonen, kabinetssekretera- ren sedermera en av rikets herrar, hovkans- lern och statsministern för utrikes ärenden, Gustaf af Wetterstedt (1776–1837), i friherr- lig värdighet enligt primogenitur, med suc- cession på äldste sonen, son efter son, den 11 oktober 1806 på Bäckaskog av Gustav IV Adolf. Ätten introducerades den 25 maj

Friherrliga ätten af Wetterstedt nr 327
vapenritning.

1808 under nr 327.

Gustaf af Wetterstedt upphöjdes vidare i grevlig värdighet jämlikt 37§ i 1809 års re- geringsform, innebärande att endast huvud- mannen innehar grevlig värdighet, den 11 maj 1819 på Stockholms slott av Karl XIV Johan. Ätten introducerades den 27 juni 1821 under nr 136. Gustaf af Wetterstedt slöt själv sin grevliga ätt den 15 maj 1837.

Själva vapenskissen av friherrevapnet är utförd och blasonerad av Gudmund Göran Adlerbeth (1751–1818) och stadfäst, utan an- givande av datum och plats, av Gustav IV Adolf. Det friherrliga vapnet är i princip identiskt med det adliga. I blått fält en gin- balk av silver åtföljt av en stjärna och ett lagerblad, båda i guld. Det friherrliga vapnet är förbättrat med den vänstra hjälmpryda- den som har två gyllene kvistar av ek och oliv. Mellan dem svävar ett gyllene riks- äpple som åsyftar Eric af Wettersteds tjänst som landshövding i Uppland.

Friherrebrevet liksom grevebrevet i origi- nal förvaras sedan länge i Riddarhuset.

DEPONERING OCH DONATION

Vi vill passa på att påminna om möjligheten att på ett tryggt och säkert sätt och utan kost- nad kunna deponera eller donera skölde- brev i Riddarhusets arkiv. Ta gärna kontakt för närmare information, telefon 08-723 39 95, e-post goran.morner@riddarhuset.se. Vi är också tacksamma för aktuella uppgifter om innehav av sköldebrev, i privat ägo eller på offentliga institutioner. ☞

Göran Mörner, *riddarhusgenealog*

FOTO: GÖRAN MÖRNER.

Namnet & skölden

TAWASTÉN

Adliga ätten nr 728 * Introducerad 1664

Henrik (Hindrik) Tawast krönte sina stu- dier i Åbo med att uppnå en filosofie magis- tergrad 1647 och gick sedan in för en karriär inom administrationen. Han var refendarie vid finska expeditionen av Kungl. Maj:ts kansli när han adlades Tawastén 1664.

Som vapen erhöll han ett som ligger nära vapnet för ätten Tawast, nr 64, från 1582. Detta trots att han, som var borgarson från Åbo, inte hade något annat än tillnamnet gemensamt med den ätten, som då ännu fortlevde. Armen anknyter till vapnet för y- terligare en annan ätt, nämligen medeltids- ätten Tavast, vilket innehöll en (beväpnad) arm. Tillnamnet, som alltså inte är unikt på något sätt, anger härkomst från Tavastland (Häme).

Tawastén-vapnet är fastställt som en gul

sköld med en svartklädd arm i. Omkring armen syns fyra hjärtan med fyra musköt- kular. Hjälmprydnaden är fastställd som ett

gult kors genom ett hjärta, (korset) omfattat med en grön lagerkrans («Lagerbärs- Crantz») bemängd med silver. (Några silver- inslag i kransen är dock inte synliga i den här målningen.) På båda sidorna om korset står ett standar («een astendard»). Det ena ska vara »blå brädder» (blåkantat) och det andra »rött brädder», båda med gul färg i mitten – i den här målningen är det ena i stället helt blått och det andra helt rött. ☞

Magnus Bäckmark

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND.

Källa: Riddarhusets vapensköldar. Band II: Den karo- linska tiden. Utgiven av riddarhusdirektionen i Sverige 2019.

Det heraldiska bokverket *Riddarhusets vapen- sköldar* skildrar i tre band den unika samling av 2 331 vapensköldar som finns i Riddar- huset i Stockholm. Varje vapen presenteras med bild, en beskrivning av vem som adla- des och en förklaring av motivet. Bokverket finns till försäljning i begränsad upplaga, se www.riddarhuset.se/butik.

Aktuella böcker

Redaktör: Oscar Langenskiöld, tel. 08-723 39 97, e-post: oscar.langenskiold@riddarhuset.se

RYSSHÄRJNINGARNA I STOCKHOLMS SKÄRGÅRD

För 300 år sedan, sommaren 1719, drog 200 ryska fartyg med 20 000 soldater in i Stockholms skärgård. På kort tid ödelades närmare tusentalet gårdar.

Risken för krig i skärgårdsmiljö hade negligerats av Sveriges styrande. Den närmast handfallna svenska flottan var huvudsakligen förlagd i Karlskrona, rustad för att möta danska linjeskepp söderut, inte ryska galärer, dessa »kustens jakthundar», anpassade för krigsföring i grunda och trånga skärgårdsvatten.

I Stockholm var försvaret vintern 1719 närmast obefintligt, men generalissimus prins Fredrik (senare Fredrik I) och fältmarskalk Carl Gustaf Dücker drog samman trupper till Stockholms och roslagskustens

försvaret. Sent omsider beordrades förstärkning av sjöförsvaret, som dock aldrig kunde komma upp i samma omfattning som det ryska. Befälhavare för Stockholmseskadern var viceamiral Edvard Didrik Taube af Odenkat, sedermera upphöjd till greve Taube (vars egen sätesgård Sundby på Ornö blev nedbränd).

Syftet med de ryska galärernas framfart i Roslagen var att härska genom att söndra, förmå den svenska ortsbefolkningen att resa sig mot sitt inhemska styre och påskynda och möjliggöra en fördelaktig fred dikterad av ryska intressen. Kanhända var planen även att slutligen invadera Stockholm vilket inte lyckades med Sveriges motstrategi. För till prins Fredriks förtret koncentrerade Taube försvaret på huvudstaden, i det han

fann resurserna till annat vara alltför begränsade. Skärgården låg därmed oskyddad.

»Det är af fast större wikt och angelägenhet att betäcka Stockholm, hwarpå hela Rijkets öfriga wälfärd och conservation nu högel. ankommer än att bewara en del i Skärgården belägna Herrgårdar och bondebyar.»

Lördagen den 11 juli 1719 anlände den ryska armadan till Kapellskär och skövlingen tog sin början. Två dagar senare delade flottan upp sig och åkte dels norrut mot Gävle och dels söderut mot Norrköping.

Under århundradena hade adeln köpt upp eller förlänats mark i Stockholms skärgård och öarna hade slagits ihop till jättelika

Slaget vid Ledsund år 1720 utkämpades mellan den svenska och ryska flottan. I förgrunden en rysk galär.

egendomar, även om reduktionen har minskat adelns kraft. På öarna uppgick skärgårdsbefolkningen vid 1719 till 3 000 personer, fördelade på mellan 300 och 500 gårdar och byar. De större gårdarna och godsens, med odlingsbara markområden, låg framför allt på de stora öarna i innerskärgården och på fastlandet.

I en uppmärksam och välskriven bok har Gunnar Lind följt ryssarnas framfart i Roslagen, ö för ö, gård för gård, och även de delar av fastlandet som drabbades såsom den lilla staden Norrtälje och Östanå säteri. Författaren konstaterar att adeln förlorade mest, räknat i pengar, och lyfter fram Gustava Gyllenstierna, änkefru till Carl Bonde, som ägde stora områden av Österhaninge och Tyresö. Hon redovisade sina förluster i en 23 sidor lång förteckning med rubriken:

»Den skada, som fienden Ryssen igienom dess grufweliga och förskräckeliga Brännande och härjande uti Julii och Augusti Månader 1719 föröfwade på min Sätthegård och Skiärjemman uti Södermanland, Sotholms härad, Österhaninge och Töresö Sockn med dess underliggande Capell Nämdböden och Dahleröön.»

Men allmogen förlorade allt de hade, hem och ägodelar och deras förutsättningar att komma på fötter igen var dåliga:

»Skärfolket fick sina liv förstörda när gårdar, grödor och skogar brändes, djuren slaktades, båtarna sänktes och alla tillhöriheter plundrades. De grödor som inte brann trampades ner, redskapen demolerades eller brändes och ryssarna var särskilt noga med att helt förstöra alla eldstäder, spisar och andra järnföremål.

De stackare som dröjt sig kvar vid gårdarna jagades ned och alla som kunde infångas togs som fångar. En del behandlades human och släpptes medan andra blev utsatta för tortyr.

Även andra övergrepp förekom. Barn kidnappades och kvinnor våldtogs. Många män och ett flertal kvinnor rövades bort och fick tjänstgöra på galärerna. När anfallet mot Sveriges skärgårdar var över fick de tillbringa flera år i ryska fångelser och många försvann för alltid. Ett antal svenskar dödades också, i strider eller av tortyr.

Gård efter gård lades i aska och skövades. Några sociala skyddsnät fanns inte, befolkningen var hänvisad till sin egen

förmåga för att överleva när vintern kom. Det enda stöd som myndigheterna senare erbjöd var några års skattefrihet. En klen hjälp för den som blivit av med allt.»

Det finns följaktligen få byggnader i Stockholms skärgård som är äldre än 1719.

Storbritannien seglade 1720 in i skärgården som en diplomatisk markering mot Ryssland. Den 30 augusti 1721 undertecknades freden i Nystad och den svenska stormaktstiden var därmed över. Sverige förlorade

Estland, Livland, Ingermanland, en del av Karelens och Viborgs län samt öarna Ösel och Dagö. Men ett krigstrött Ryssland fick i gengäld evakuera det ockuperade Finland.

Brända hemman är encyklopedisk, engagerande skriven och ett standardverk över en svensk tragedi.

Gunnar Lind

Brända hemman. Det ryska anfallet mot Stockholms skärgård 1719.

451 s., illustrerad, Carlssons 2018

Ditt vapen handbroderat på en sammetskudde

En julklapp billigare än Du tror
contact@RHOMBUS.se 070-726 80 38

SYMPOSIUM PÅ RIDDARHUSET DEN 10 NOVEMBER

Riddarhusets vapensköldar i nytt ljus

I SAMARBETE MED SVENSKA HERALDISKA FÖRENINGEN

Riddarhuset
 Ett historiskt arv

I ett heldagssymposium belyses Riddarhusets vapensköldar utifrån historiska och konstnärliga perspektiv. Bland talarna återfinns ett flertal av författarna till bokverket *Riddarhusets vapensköldar*, däribland Magnus Bäckmark om heraldikens historiska utveckling, Ann Grönhammar om exotica i vapensköldar, Martin Sunnqvist om rangtecken och Leif Ericsson om vapenmåleriets tekniker.

Mer information och anmälan, se www.riddarhuset.se

Från släktföreningarna

VON HOFSTEN

År 2011 flyttade Margareta Arwidsson, f. von Hofsten, till sin nya livskamrat Göran Arwidsson i Götene vid Kinnekulle. Där hittade hon en värld full av släktspår och minnen.

Det började med att Göran läste en efterlysning på nätet av gravrättsinnehavare. Det gällde bland annat en grav på Österplana gamla kyrkogård där en Bengt von Hofsten och hans hustru Christina Lovisa Geijer ligger begravda. Det visade sig vara Margaretas farfars farfars farföräldrar.

Med stöd av släktföreningens dåvarande ordförande Carl-Henrik von Hofsten började paret att reda ut alla begrepp kring släkten. Tillsammans utforskade de ätten von Hofsten i hela dess längd och hela dess bredd. De tog kontakt med medlemmar av släkten och fick stort stöd. Särskilt Gustaf von Hofsten kom att betyda mycket i arbetet med den bok som blev resultatet: *Släkten von Hofsten – på längden och på tvären*.

År 2015 var boken färdig och blev väl spridd i släkten. Tidigt väcktes en dröm om att få visa Kinnekulle och alla släktspår. Våren 2018 sjosattes idén i form av ett läs- och resprojekt. Det blev nio månadsbrev om släkten och dess grenar och en träff den 25–26 maj. Träffen genomfördes under fina omständigheter, med tillräckligt bra väder och blev mycket lyckad.

Vi började med en gemensam lunch på Caféet på Klostret vid Blombergs herrgård där vi alla kunde träffas och knyta nya och gamla släktkontakter och smaka på Kinnekulles prydnad, den vackra ramslöken. Den är vacker att se på men också mycket god att äta i exempelvis en mustig smakrik och värmande soppa. Under vår rundtur kunde vi njuta av vackra lövträdsängar vita av blommande ramslök. Vi stannade vid Österplana gamla kyrkogård där vi besökte Bengt von Hofstens och hans maka Christina Lovisa Geijers grav. Vi lade ned en krans av vackra blommor till deras minne. Bengt var femte

generationen efter Nicolaus Erici Hofstenius från byn Hovsten nära Arvika och norska gränsen. Dennes sonson Bengt adlades von Hofsten år 1726 av kung Fredrik I.

Därefter körde vi mot Hönsäters slott. Bengt köpte Hönsäter 1796 och familjen bodde där några somrar under sin tid på Valåsens herrgård utanför Karlskoga. Ganska snart flyttade de till Hönsäter och Bengt utvecklade en betydande verksamhet med alunskiffer på Kinnekulle. Hönsäter ligger mycket vackert på Kinnekulle vid Vänern.

På kvällen samlades vi alla för en gemensam middag på Moholms herrgård där många av oss bodde. En vackert belägen klassisk herrgård på en ö omfluten av Tidans porlande vatten. Vi blev väl mottagna av värdparet, ägarna Micael och Lena Hamilton som bland annat serverade oss gårdens egenuppfödda kyckling. Det blev en trivsamt och välsmakande kväll där vi ofta påmindes om att det är nyttigt att knyta nya band och hålla gamla vid liv.

Ett uppskattat och trevligt inslag under kvällen blev Isabella von Hofstens framförande av Povel Ramels härliga gamla släktkarikatyr *Släkthuset*. Den passar ju så bra i sådana här sammanhang och ger en särskild liten twist åt evenemanget.

Efter en skön natts sömn och en god frukost på Moholms herrgård avslutade vi vår släkträff med ett besök på Borruds säteri hos Erland och Elisabeth von Hofsten och några av Erlands systrar med familjer. Efter rundvandring på gården med närmaste omgivning bjöds vi på en riklig picknick-lunch i lä för vinden på den stora terrassen mot sjön Ymsen.

Vi kunde alla konstatera att vi på två intensiva dagar lärt oss en hel del om vår historia och lärt känna varandra ännu lite bättre.

Slutligen vill jag rikta ett stort tack till Margareta von Hofsten Arwidsson och hennes man Göran för allt arbete de lagt ner på detta besök samt till Erland och Elisabeth för att de tog emot oss på Borrud samt till Micael och Lena Hamilton för den trevliga kvällen på Moholms herrgård.

Bengt von Hofsten, ordförande

VON OTTER

von Otterska släktföreningen bildades år 1992 på Västanå slott. Ordinarie släkthemte avhålls vart tredje år och det senaste gick av stapeln den 6 oktober 2018 på fartyget Segelkronan, förtöjt vid Skeppsholmen i Stockholm. Till mötet samlades ett trettio-tal medlemmar i åldrarna 13 till 86 år.

Före mötesförhandlingarna serverades en lækker lunch bestående av majs-kyckling och till efterrätt vit chokladmousse med färsk bär.

Släktföreningen månar om att förlägga mötena till platser med anknytning till släkten och lokalen var väl vald med anledningen av eftermiddagens föredrag.

Vid mötet omvaldes följande: ordförande Claes von Otter, skattmästare Johan von Otter och ledamöterna Kristina Mönnich och Thomas von Otter. Nyval av Ulrika Bergelin till sekreterare. Efter snabbt genomgångna förhandlingar vidtog dagens klo: Gustav von Hofsten, barnbarns barn till F.W. von Otter (1833–1910), berättade om amiralen, sjöministern och statsministern Fredrik Wilhelm von Otters resor med polarforskare A.E. Nordenskiöld's expedition dels med ångfartyget Sofia till Spetsbergen 1868 och dels med kanonbåten Ingegerd och lastbriegen Gladan till Grönland 1871. Under den senare resan hemfördes, vad man trodde var tre meteoriter, den största på 22 ton. De visade sig senare vara extremt järnhaltiga stenblock och det största ligger i dag utanför Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm. Gustav von Hofstens beskrivning och dramatiska bilder av de svårigheter och utmaningar expeditionerna genomgick trollband åhörarna under en snabbt gången timme. F.W. von Otter visade prov på utomordentligt goda sjömans- och ledarskapstalanger. Med mycken ny kunskap om polarforskningens betydelse och stolthet över vår duglige anfader avslutades mötet.

Ulrika Bergelin, sekreterare

Kapitationsavgiften för 2019

Riddarhuspalatset ägs gemensamt av Ridderskapet och adeln, som är skyldigt att ansvara för dess underhåll och vård. För detta ändamål utgår enligt Riddarhusordningen en årlig avgift, den så kallade kapitationsavgiften. Enligt beslut av 2019 års adelsmöte är avgiften 350 kronor.

Genom att betala kapitationsavgiften är du med och värnar om ett historiskt arv. Betald kapitationsavgift utgör en förutsättning för representation vid adelsmöte. Vid inbetalning av kapitationsavgiften erhåller varje myndig adelsman följande förmåner:

- Möjlighet att söka stipendier och understöd.
- Möjlighet att disponera riddarhuspalatsets sällskapslokaler för privata tillställningar.

Riddarhusdirektionen får härmed anmoda alla myndiga män som tillhör en på Riddarhuset introducerad ätt att **senast den 31 december 2019 betala avgiften med den separat utsända bankgiroblanketten som skickas ut i början av december.**

Om ni inte önskar använda den utskickade inbetalningsavin kan betalning göras på plusgirokonto 132 98 95-5 med angivande av namn och personnummer.

Vid betalning från utlandet, vänligen använd nedanstående betalningsinstruktion: Skandinaviska Enskilda Banken, Stockholm/Sweden

IBAN: SE35 5000 0000 0585 1103 0816

BIC: ESSESESS

Befrielse från avgiften medges den som under 2019 inte varit mantalsskriven i Sverige, eller inte varit taxerad till statlig eller kommunal inkomstskatt. Sådana förhållanden ska anmälas till Riddarhuset.

Befrielse från avgiften kan vidare eventuellt medges då särskilda omständigheter av ekonomisk eller annan art föreligger. Befrielse kan också erhållas genom avsägelse av delaktighet i de av Ridderskapet och adeln förvaltade stiftelserna; därigenom förloras bland annat möjligheterna att erhålla bidrag från stiftelserna – även för hustru och omyndiga barn.

Närmare upplysningar kan erhållas på Riddarhusets kansli, telefon 08-723 39 91 eller e-post kansli@riddarhuset.se.

Stockholm i augusti 2019
På riddarhusdirektionens vägnar

Patrik Tigerschiöld, direktionens ordförande
Erik Drakenberg, riddarhussekreterare